16 МАРТА

СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ ХУЛ

МАССАВА А ГІО КХОАНА КХАЖ ТАССА

Масса а мехкашкара пролетареш, віашагіхкета!

ШОАТТА, 15 март, 1969 шу № 32 (4068). Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гіалгіай обкома, Нохч-Гіалгіай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

1923 шера дена арадувл

РЕЙД

БІАЬСТИ — БЕХКТОКХАМЕ ХА

Денгара денга біайхагіа хьеж малх. Нагтахь мара лоа дисадац кхашка. Лаьтта лоасар лодлаше-хьа діадолало деварда кхашкара балхаш. Из теркал а вош кийчо чіехкхьара балхаш дош латт Сунженски района боахамашка.

Доацлача агротехнически хане файт лаьттах болиар лакхарча хьувкъама тешшане лард я. Хіаьта из гіулаш керттерча даькъе механизатораша шоай машинаш кийчъярах тийша да. Цу хьакъе ледарло лъй Орджоникидзе ціерагіча колхозе. Боахама итт гусеничний пхиъ колесник тракторах гуралъех Іайн ремонт е езаш пхиъ хиннай, вожаш боах бу шоллагіа цу мара доацаш цієна машинаш я. Хаинальа дагаехаш колхоза кулгалкошта техника. Діалахача шера гуралъа кхьаннъ трактора ремонт лъиц, «Сельхозтехника» Сунженски объединене ремонт е тракторащ діайехийташ хьаьча приемно-сдаточни актащ тіа ди варен февралиа бетта числех латт.

Колхоза инженера-механика Албакова Расула кхачех хий трактор хіалардtохкaд ьыннай, цхьа бакъда колхозе хьакхачаза-м я ух.

— Фу дом а ух цига тоаль лъннаккe?

[…]

хьалхашка віаштадехка лаьтта дада. Культиваторашта ремонт яь баьннаб колхозе. Пхьабакъда, хувцаш уттае лапкаш яц хіана а тоадалза хиъ ях да.

Укх шера хьайбай боахама доакъара біаа чіоагіъяра гороло-сишай сіесь діне лаьрхіад колхозе. Овсса фу кхачачанболаш да, пхьабакъад діае ола 30 тоии горох яц колхоза склада, е хийца цох діадала біа а дац. Біаьсти культураш діаиергіолча кхашка органически удобренеш тоесара гіулакх мела бел. Планах кхо зар тони йилла езача ворхі біаь соигіа тони мара йиллаяц. Біаьстан балхаш доладелча техника тоъаргьяц, цудухьа хіанза берригана теркам тіабахийта беза, цу гіулакха.

Дукха балхаш да механизаторий укх біаьсти де дезаш. Трактораш на шиша сменагіа болх байта беза. Хіаьта трактористаш кхоачамбоацаш бац.

Дола вахайта ворхі саг ва, амма уж апрель бошш мара дийша баргбац. Цу хаиналца машинаш делае малое? Хіанзе-сарлагібоала беза цу гіулакха.

Цу колхоза мехе уллача «Заветы Ильича» яхача колхозе яилгіха бригада. Кхаьна органически удобренеш тоеса віашагіьеллача [...]

[…]

ПХЕ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

* *

ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯРА

[…]

БИЪ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЙ

[…]

А. БАКАРОВ.

ДЕПУТАТАЛЛА БОЛЧА КАНДИДАТЕХ ДОЛА ДУВЦАРАШ

ДОАГІАШ ДУ СИЙ

[…]

В. ИВАНОВ.

ТЕШАМ БОАБАЦ

[…]

А. ТИЩЕНКО,

«Ставропольнефть» НПУ транспортни конторе парторг.

[…]

КУЛГАЛХОЙ СОВЕЩАНИ

[…]

Хоржамаш лакхача идейно политически боараме чакхдахар тийша да партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша шоай болх дика віашгіехьбаьккхарах.

Цу денашта хеталь яр укх деношка КПСС обкоме хинна министерствий, ведомствий, управленей [...]

[...] Нохч-Гіалгіай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретара нов. Г. В. Силецкина.

КПСС обкома организационно-партийни балха отдела заведующе нов. О. С. Беляева гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир хоржамаш чакхдахара хьакъехьа партийни комитеташта хьалхашка латтача организационни декхарех.

Совещане ииттіа къамаьл дир республика Лаккхехьарча Совета Президиума председатели нов. И. А. Алмазова.

Хьинар айденна

Политически къахьегаш хьинар айденнача хьалхашка чакхдолаш латт Наdтеречни района къахьегамхой депутатий моттигерча советашка хоржамаш дара кийча елга. Района бахача наха юкъе хадданза болх беш виъ біаь соигіа агитатор ва. Цар балха къаьстта моттиг діалоеш В. И. Ленина вахараи къахьегама наькъаха болча беседашеи лекцешеи. Агитатораша харжархой тіахьех сийдаьноакхача баьча. В. И. Ленина 100 шу дузача дениа дикача къахьегама іоламашка накъадахара.

Парте Наdтеречни райкомо ла...
[…]

віашагіьехна комиссеи хьанар агитпунктай бахкага. Цо белгалбаьккхаб Наdтеречни, Братски, Верхне-Наурски яхача юрташка віашагіьехнача агитпунктай дика болх. Цига массанахьа телефон чуйиллай, телевизораш оттаьй. Долаш да керда газеташ, журналаш. Цу агитпункташка чакхйоах тайп-тайпара массово-политически мероприятеш.

«Верхне-Наурски» совхозерча агитпункте (заведующи У. Усаев) харжархошта біаь гаргга беседаши докладаши яьй, лекцеш йийшай. Харжархошта юкъе къаьстта хьинаре болх бу агитаторашка Матаров Махьмада, Бахьров Умара, Бузалиев Оббе, кхыдолча кхыдокхачар.

Т. САЛАМОВ,

КПСС Наdтеречни райкома инструктор.

ГАЗ — АХ БІАЬ ШЕРА ТОЪАЛ

[…]

(ТАСС корр.).

ГАРО заводе дика къахьегаш белгальъвайччий Маслов Анатолий верте латтача сборочнии бригада. Сихен дилен гулъ пар 40 тони диллае дола прессаш. Цхьа бутт діабахийтад цар шоай план кхоачаш яь ет.

Сурта тіа: хьалха латта сесараш (аьрдіехьара аьттехьа) А. Терехин, Б. Шепиф, А. Маслов.

Д. Васильева сурт.

ЛЕНИНСКИ ХАЛКЪА ШКОЛАШ

[…]

ПАРТИЙНИ ДЕШАР

ЛАКХАЧА ИДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИ БОАРАМЕ

Марксистско-ленински кхетам балара средствашта юкъе къаьстта могтиг дlалоцу партийни дешаран система. Укказа хlара коммунисташ тере а революционни теорех йаlа кlорга знанеш, идейни закалка, наха юкъе политически болх бан хаар [illegible] каредахье.

Партийни дешарах къаьстта болх байла боал пун тайп-тайпарча звеньяшка дlахьоча занятей идейно-теоретически боарам лакха хилга. Хаьш да, В. И. Ленина цу гlуллакха лоархlам беш хиннилса «Моллагlча школа, — аллера цо, — эггара лоархlаменгlа дар — лекцей идейно-политически достам». (Соч., бизза гуллам, т. 47, агl. 194).

Укх тlехьарча хана марксизма-ленинизма ларда школашка семинарски группашкахь дlахьоча занятей идейно-теоретически боарам лакхбара духха хlама даьд Грозненски химкомбината партком. Марксизма-ленинизма ларда школа пропагандист ва Переведенцев Александр Федорович. Тхьо шу хьалха пропагандистски болх бе йолавеннай ва. Ший хала Советски эскаре а пропагандист воэаш хиннав из.

Пропагандиста кулгалдеча школе 11 саг ва: комбината болхлойн гlуллакхера нах. Уж юкъера дешар дийша ба.

«Укх деношка школе хилар «Партн дунен хьалхара тlом латтача хана. Россера шоллагlа революция (1914 ш. — феф. 1917 ш.)» яхача темах йола лекци. Пропагандист дика кийчвелар цу лекцега, хlаьта юттта цу темах долча ленински балхий конспект а оттайир.

Шо къамал дlадолалеш Александр Федоровича ладувгlарашта дагадохийтар шlаккха ца хиннача тайпара экономически, политически, къамий кризасаш хьахиша дунен хьалхара тlом лаьттача хана В. И. Ленина кертге волла большевикий партте дуккхача наха юкъе lалашмате боккха революционни болх чакхбаьккха хилар.

Из тема lамаеш ладувгlарий йиш хуй большевикий парто теорен практикан лоархlамерча проблемаш кlоргагlа кхета. Тоша ца ларро цу хана В. И. Ленина мах баь кертбоаца йоккха вилед юкъерйихьай революционни теорена. Империализмах хьехам оттабаьб: империализма зама капитализм экономически а политически а цхьатарра дегlа ца йоагlаш хилара закон хьадийлар: юкъьаша духха [illegible] [illegible] капиталистически мехка социализм котъаргхиларах [illegible] дьй: гучаьдай революционни [illegible] тера белгалдинаш.

Ший лекце тlа пропагандиста Переведенцева белгалдаьккхар империализмах, тlемах, машарах, революцех йола ленински анализ дай хана а lалашмате боккха теоретический политически лоархlам болаш хилар, Це [illegible] ду такханарча хьалхвина КПСС политика, дунен коммунистически болхлойн бетама тактикен стратеги, кlоргагlа йовзара.

Лекцеса кийчдуш пропагандиста пайда ийнар Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу хилара сийна хетадьча нхьачолча партийни документех, «В. И. Ленина ваьча дийнахь волча 100 шу дузача дена кийча дош хьакъехьа» КПСС ЦК-е бахча сайнамах. Пропагандиста дика йоаха хьехара методика. Шудухьа массадолча хеттараашта хьалхехаргlе а кийдаь йотеш белдар ю. Шоай лаlамех В. И. Ленина произведенеш йийшна а царна конспект оттае ваьш а ма барий лахувгlарам.

Тема хьалхара раздел — дунен хьалхарча тlема баьнашш пун характери, ниеспол тlемели ниелехья доаначе тlемехи марксизма-ленинизма бу хьехам — пропагандиста дlайолаяйар тlом классови обществана белгlгlа йола социально-исторически дилеш хиларах В. И. Ленина лаьар доклада[illegible]. Цуна цхьана, белгалдаьхад В. И. Ленина, капиталлаю хьакхоли империалистически тlемашей пар баьнашцем дlахала гlерта общественни ничан. Ший чулоацанга дилача, дlахо дувцар пропагандиста, тlом ба низ беча средствашца тайп-тайпарча пачхьалкхений а кулгалдеча классай политика дlахкар. Из хеза йоалхаш пропагандиста доалачир цу хьакъехьа В. И. Ленина дийца деш. Нийсон тlемаш, белгалдаьхад В. И. Ленина, законни а прогрессивни а да. Тlема доалах халкъ ловаде е империализма тlаlазарах келонеша шоай хоlамех доаца мехкашц мукъадахара цем да уж. Дунен хьалхарча тlема империалистически хаоактерга хьежжа яр большевикий парте пуципарa ополенни. Парте эггара лоархlамера лозунг яр империалистически тlемах граждански тlом бар. Цу лозунга малаш дар революцехаьа кусс гражар, къахьегамхойн салтийн тlаьхьа цу шоай буржуазена духьал герз лерзадара, из тlеца lахлосса, цуна цхьана капитализм а цуна зама хулаш йола спутник — ший мехкачу тlемаш — хвлатаьь дlадахха.

III-гlа Интернационал вlашагlйоларах йолча большевикий лозунга чулоацам гучйбаккхаш, цов. Переведенцева хьаьекхар шоай хьалха тlаьйца декхарш социал-демократически партей лидерашта лишденналга. Цудухьа В. И. Ленина хьалла дlадийнар II Интернационалацаро деррига бувзамаш хоалаlенга, оттадир керда, социал-шовинимах мукъа йола III-гlа Интернационал вlашагlйоаллилга.

Цу темах йолча [illegible] лекци пропагандиста чакхъьаккхар дунен хьалхарча тlема шерашка большевикий тактикина Ленина яьча оценкаца.

Лекце шоллагlча дешна — социалистически революцех йолча ленински теорена къаьстта боккха терхам тlабахийтар пропагандиста.

Ниттта боккха терхам тlабахийтар пропагандиста социалистически революцех болча Маркссий Энгельссий хьехьна В. И. Ленина юкъедоаладьча кердачоа. Империализма зама капиталистически мехкаш цхьатарра экономически дегlа ца доагlаш хиларе политически а цхьатарро дегlадоаладайнйтан уж, оштта аьлга, тайп-тайпарча ханашка хьахул социалистически революцие котталоина эшаш йола предпосылкаш.

Лекци еташ вов. Переведенцева гучабаьккхар социалистически революци хилаиза аргlоацилга дарцеш болча аьртехьарча оппертунистий а пачхаьалкхенашта юкъе тlом хилча мара социалистически революци хила тарлац, дунен тlара тlом пайдана ба, цо гаргайоалаю революци, цун котале аттагlа йоаккхалурьа хаш аьрдехьарча авантюристий, Мао Цзэ-дуна группа хьехамий антимарксистски чулоацам.

Лекци чакхъьинчул тlехьагlа кийчо яра эшача литература эбор Кир пропагандиста, белгадьар собеседования дукъа доза дешаш, занятешта дикагlа кийчо яра методически хьехамаш дар.

П. ХОРОШИЛОВ,
КПСС Нохч-Гlалгlай обкома пропаганди агитаци отделан [illegible].

КПСС ЦК ОКТЯБРЬСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

ЦАР ЙОАКХО Е ЕЗА

КПСС ЦК октябрьски Пленума решенеш тlа белгалдаьд дlаро [illegible] хам продукташ дукхагlа хилар да [illegible].

Юртбоахама культурам хьукъара боккхача лоархlаме ба механизаторий къахьегам. — Деннара шера вай боахамашка дукхагlа хулийча кердача машинашка лертгlа болх байтара, дукхагlа яларгйолаш уж лелара дакха квалификаци йола механизатораш эш.

Укх шера вай республика боахамашка йолаш йолча тракторашта 6270 тракторист, 1100 комбайнер эшаргва. Гуракъа вай боахамашка волаш вар 5180 тракторист, 990 комбайнер. Царех 47 процент цхьоагlем шоллагlен классность йолаш ба. Укх шера lан, зовалахь боахамашка 347 керда тракторист кийчаьь, 538 тракториста шоай классность лакхъьай. Хlанчул тlехьагlа юртбоахама профессионально-технически училищеш ехья боахамашка балх бе дlагlоргва кхы а 482 саг. Хlаьта а боахамашка йолаш йолча техникаса шин сменагlа болх байта кlезига ба трактористаш. Эшаш боалла механизаторашш боахамашкарча кхыча отраслешкара хьа а баьха трактораш тlа бохайтаргба. Бlаьстан кхачашкара балхаш дlадолалуш механизатораш кхоачамбаьалаш хургба.

Укх шера юртбоахама профессионально-технически училищашка вlашагlъехна шера йола курсаш йистейоаларгьа 170 кхалсаго, царех 42 кхалсаго механически доазан деттача установкаш тlа болх бергба.

КПСС ЦК октябрьски Пленуме ший доклада тlа Л. И. Брежнева белгалдаьккхад цхьанаа хоалавнаха, совхозашка трактораш, комбайнех, кхыйолча машиних хlанз а кlезига пайда эцаш хилар трактороо, комбайно бу болх хайра лакх ца балаpал соогlа цхьайолча мотгlагашка ледаю хилара. Нитта да гlулакхаш вай республике а. Цудухьа хlанз кертердар кадрашта теркам тlабахийтар. механизаторашш кийчбеш [illegible] балха тlа дlаlийгlабеш йоалаш яр да.

Хlанз вай республикерча цхьаболча боахамий механизаторашш дуккхьал цхьоалагlен шоллагlен классаш йолаш ба. Нитта да гlулакхаш масала, Урус-Мартана района «Красноармейский», Гудермесски района «Дружный», «Гудермесский», Грозненски района № 2 бахьазарий совхозашка, Сунженски района «Путь к коммунизму», Грозненски района 1 Мая цlерагlа колхозашка.

Вай республика колхозаий совхозаий дукхагlа [illegible] кулгалхоша йоаш дертгlа йоакхо и механизаторий. Царна шlаккха а денлац къахьегаш йолча хага боах хьабе а салаlа а хьалаш эшилга. Цар шоай боахамашка механизаторашта кхай тlа станаш ьай, цига столовеш, телевизораш, газеташ, журналаш да. Станашка техника хаьл хьалха талхаргйоалаш из кlалотта хагlаш а бетонни кlийлаг а йоаш кхоаденаш ю. Машинаш йиза установкаш, механизаторашта, заправочни пункташ хьаю. Из гlулакх дика лоаттадуцар Сунженски района «Победа», XIX партсъезда цlерагlча, Наурскии Шелкен районашкарча [illegible] цlерагlа колхозашка.

Шьабакъь [illegible]олча [illegible] ка дика тервал бен механизаторашш.

Шадалача шера дешара тайп-тайпарча формех 1600 тракторист чакхъьаьвр. Хlаьта а цу шера 90 тракторист [illegible] тlахкхийтаваьц. Цо хьагойт механизаторий кадраш дукха хулалуш хилар. Масала, Ачхой-Мартана района боахамашка укх тlеххьара шин шера 150 соогlа механизаторашш дlадаьннав балхара. [illegible], гlулакх [illegible], Грозненски районий боахамашка.

Хьонеш механизаторий [illegible] боахамаш [illegible] мера бокки [illegible] новкъостал ца кхача техника [illegible] [illegible], нормаш кхоачаш[illegible]. Цудухьа шоай нихах шек байле кхыча балха болх механизаторашш. Къаьстта духха механизаторашш балхара хlаух нар вахара хьалаш кхоачашлара кулгалхоша йоагlа йоакхо ца оча, техника болх бу'ха йаьхъарах лоархlамера юртбоахама балхаш тlех дилен заммахьен кхоачашдарах [illegible] телача.

Техника дукхагlа ахийтара цунна дика гlулакх деча механизаторашта цхьанкха шера поощрени яьш Шаьла района «Автуринский», Ачхой-Мартана «Самашкинский» совхозашка, Гудермесски района «Кавказ», Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозашка.

Йолаш йолча положенех цхьоалагlча классе тракториста тарифни сетках 20 процент алапех соогlа ахча да, хlаьта шоллагlча классах валл — 10 процент. [illegible] гlулакх [illegible] [illegible] [illegible] мотта а [illegible] тракторий [illegible] цхьабаьча, кулгалхоша. Нитта гlулакх да Шелковской района, Сунженски района цхьайолча колхозашка. Цу гlулакха терхам тlабахийта беза цу боахамий кулгалхоша. Цох царна боккха пайда а баргба.

Механизаторий [illegible] хьалаш долара [illegible] республике. Духхьал укх [illegible] шин шера вай совхозашкен совхозашкен центральни усадьбанаш тракторни бригадашка алхагарча база хьаlьай, ткъа кхт [illegible] доагор дlадоаш [illegible] [illegible] [illegible] 60 [illegible] [illegible]. Механизатораша хьорхlа шишша квартира йолаш ткъа дийттa цlа даьд, барlи центральни мастерской яьй.

Укх шера цхьайолча боахамашкарча трактории бригадашка, хьалъергьа машинашта технически гlулакх де йиш хургйола мастерскеш, техника лоаттае [illegible], магlа билла площадкаш, кхыйола гlишлош. Тlеххьара ала безам ба са, кхашкен формашка техника ледеча наьха шоаьхьегма обсарле [illegible] кертгерча хlанхе боахамий кулгалхой цар хьашташ кхоачашдар сарьагlйолларах гlийна доле. Из кхетадеш хьаш веза хlана кулгалхо.

В. БЕЛОУСОВ,
юртбоахама министерства кертера инженер.

КИЙЧА БА

Гарга сlоркай хьакар бал хаш дlадалалу ха. Шинча культурай фу цхьоалаш боанаш хьй, вlашагlъехна механизированни звеньяшца чубоагlоча механизаторий дешар магlа вlаштlехьбаьккхад, кхашка органически удобренеш ехка бахьнабйй хьажал мара яц. Уж балхаш агротехнически боккъонашка дlа ма дехара чакхдахаро мара тоpo хулийтаргьаш дац а кхыйола культураш а хьуитьае. Мишта деладу уж балхаш тха боахаме?

Бlаьсти культураш дlалоргйола лаьтта ханнахьа ахьа а лахкх цу тlа органически удобренеш йоххаш ба кхаи деладераш. Хlара гектара тlа 10-15 тонн а кхоачийташ кхо ду[illegible]. Хьаджlаш, пенара свекла, гидуагlаш, кхыйола культураш дlалоргйолча лаьтта еррига ладах яхха еза органически удобренеш. Цо лоар тоцц мара ядар, [illegible], хlанзале кхашка яхха ехьнай 4500 тонн удобренеш. Кхашка кхо дилара пlан тlеххоачашъяра декхар новкъостал дал кхо тlадоттара бахлашта йиза механизаци яра. Нагахьа сацна хьалха хlара тракторо 3-4 рейс мара ца кхаьдсе, механизмашца из хьатlадотташ кийча 6-7 рейс а торо хул.

Бlаьреш бац тха. Цаaш ледадераш гуракьа дийнача хlаьта гlуллакх дела а. ВорхI бlаь гектара тlа дийнача гуракьа дуьна яхара хlара гектара тlа 1,5 центнер а кхоачийташ минерально удобрени подкормка яьй. Уж балхаш даьд минеральни удобренеш дlайхьай тувсача машинашца. Шекара свекла, тхьамна, баьцадараш, сом, хьашкlаш, кхыйола культураш кхеергйола механизированни звеньяш вlашагlъеххай бахь. Хьалхе а дlадийкьад царна юкъе хlара культура кхеергйола даьттан.

Ленина юбилея сийна тха механизаторашш тlакйна декхараш бехктокхаме да. Совхое вlашагlъяхача агрохимически, механизаторий курсашка шоай квалификаци лакхьай звеньяй членашка, хlаьта дукха керда кадраш кийчъьай.

Хlанзале тхаьл дьиная цхьоалагlча квартала тоае езаш хинне еррига трактораш, кийча лаьт тlехьатес инвентарь. Техникала ремонт еча белгалбаьлар механизаторашш Бинаев Ахьмад, токарь Нагмирзаев Мовсар, кхыбараш. Цар а уж санна барий [illegible] хьанарах тхаьл дьинай юртбоахама техника.

Д. УМХАНОВ,
Шаьла района Ленина цlерагlча совхоза кертера агроном.

ХАЛКЪА ЗАСЕДАТЕЛАЛЛА ХЕРЖАБ ДИКАГlБАРАШ

1969 шера февраль бетта Нохч-Гlалгlай АССР-е чакхъьаьлар лоархlаме политически кампани — халкъа судий районни (городской) халкъа заседателаш харжар.

Промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка, республика учреждениешка чакхъьаьлай халкъа судий районни (городской) халкъий заседателаш харжара хетаьл юкъара собранеш. Цига дакъа лоацаш хилар 425876 саг. Халкъа заседателалла 2395 саг хержав.

Заседателашта юкъе 1139 саг ва зьалха халкъа заседателалла хержа хинна (е 47,5 процент), 1039 кхалсаг (43,3 процент), парте боацаш 1345 саг (56,2 процент), болхлой 949 саг (39,6 процент), 175 саг колхозхой (7,3 процент).

Къахьегаме а быте а дика певелеш хиларах наха бе боагlа бехк бе моральни бокъо ехнай дахаре йоккха опыт йолча наха. Цоагlа лоархlаш сий деш бола промышленни юртбоахамен производстве балха тlа хьалха латта нах ба халкъий заседателалла хержараш.

Заседателалла хержарех дукагlа бараш лакхарен юкъерен образовани а йолаш кхетама балха тlа йоккха опыт lоаль нах ба. Масала, гоpда Грозненча Ленински районе социалистически правосуде дакъа лоацаш ва 140 лакхерен юкъерен образовани йола саг, хlаьта Грозненски районе 20 саг педагоги медицински болхлой ва. Правосуди чакхъяхара къахьегамхой [illegible] [illegible] доацаш хилар — советски халкъа суда белгало я.

Г. В. СИЛОНИН,
Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь.

Пятилетка зоалаеш хинал хоалха кхоачанъеш В. И. Ленин ваьча дийнахь дена 100 шу дузара ала йоагllча тайпара наььахен лаьрlа йолча И. А. Лихачев цlерагlча Московски автомобильни завода коллектива эггара хьалха социалистически их йолайь технически прогресса темпаш сихьяр а производствани арахецача продукцен халкъа боахама эффективность лакхъяр а, духьа.

Автозаводцашка декхар гlанд зад 1969—1970 шерашка проекташ а оттаь, дизельни двигателаш йоахачен чухьеаха кабинаш йолчен автомобилий, цин соалхо соаш йолча автопогрузчий опытни образецаш хьае дьина.

Дукха починлохо — механизированни цехаш яха, балха оагаре лаккха йола керда оборудование, прогрессивни технологически процессаш юкъейоалае, къахьегам lалаш ларда тlа вlаштlехьбаеккхара чакхйоаччча мероприятей комплексе кертгерча производства доал дара автоматизированни система чакхьйиха, 1969 шера кадал дилла уоттае завода чухьара аттестаци 1969 шера йистейнахь.

Предприяте боахлоша декхар тlаийдаа производства боарача яхе шера иаш хенаш хьалха, 1970 шера 7 ноябре, кхоачаше а грузовой автомобилаш шин шера хоар дукхагlа арахеца а, пятилеткаш юзалисача шин шера къахьегама оссарле 15 процент лакхьен планагlа аттаеткъа чакхйолаш хилайта лоархlача къахьегама оссарле лакхъяра боарнга 1970 шера 22 апрель лаьтlаттлахьа кхачеш.

СУРТА ТlА: (лакхехьарар): завод кийча продукцаш латта майда. Дунен 40 мехка ухийт грузовой автомобилаш. Аьттехьарча тlа: «ЗИЛ-130» яха автомобила двигателей кердача цех. Автоматически линеш тlа кийчъю укказа оспхалаш.

В. ХУХЛАЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТЕОРЕ ДЕШАШ

АНАРХО-СИНДИКАЛИЗМАНА ДУХЬАЛАРА В. И. ЛЕНИНА КЪОВСАМ

I.

Исторически опыто тешал ду, социалистически общественни строй вlашагlйоллар lалашмате тоалхане гlулакх хилара. Вlашагlйоллара кертера ние, В. И. Ленина белгалдаьхачох, шораллен кlоаргаллей миллионашка дагlаухаш латта аьхов йолаш йола капиталистически обществе санна а ца хулаш, социализм хьахул миллионаш болча наьха вlаштlехьбаьккхай лааьрхlарашш кхоачашдара тlаберзабаьа къахьегам бахьан долаш.

Деррига общественни вахар социалистически хьисапе эргlадаккхара хилаяза яргьяц марксистско-ленински авангардо — коммунистий парте кулгаллеция доcтам телаш болча къахьегамхой исторически творчество. Коммунистически парти мара яц, белгалдаьхад Ленина, къахьегамхоиша юкъе хиланза юсаргйоацача катийбуржуазни шеканашта, традицешта, решидиашта, профессионалистски кlеайгача хьакъала а профессионалистски харц уйдалита дуккъала доаттаяла низ кхоачаргболаш, наьха деррнгача цхьана вlашагlехача гlулакхашта кулгалде могаргдолаш йола пролетариатен берригача къахьегамхойн авангард вlашаргlтоха, хьалкхее, вlаштlехьъаьккхла хержгдолаш.

Социализм хьалъхьачен хlанз коммунизм хьалъеш доаллачен советски халкъа ерригача йаьлхийча опыто хьаьльокх уж ленински дешаш бокъонца баь хилар. Кердача общественни формацега эггара хьалха никъ билла бийзар вай халкъ да. Гонахьа мостагlаш дола капиталистически гол хилара, къахьача стройгара тlехьаленна кхьачача технико-экономически культурни гlулакхашта моах тlехьабиен хилара. Цига бала нах дукхагlча дакъе кагийбуржуазни хилара — цу долача хlамашa ца хезача тайпара йоккхий халонаш гlаккхоачайй. Хlаьта, нагахьа санна фуннагlа хиннадале а СССР къахьегамхоша шоайл тlех кхы цхьаькхаш доаца, дерригдунен-исторически доархlамера толамаш даьхадале, уж бахьан делаш эггара хьалха царна декхар тlадож социализм хьалъяра дерригача гlулакха керте эттар къовсаме чоагlъенней кхотаенней. Тlехьара хургдар [illegible] боргагуш йола коммунистий ленинский [illegible] хиларах.

Марксистско-ленински теорена кийчьенна йолча партена кораьльд вахаре ше деш вошлдое уттадаьча хаттарашта тела жоп, lалаш ларда тlа латта политика вlаштlехьа а йоахаш, нийрра кхоашента бода никъ а буллаш. Ший генеральни никъ чакхбаккхача хана цо, къахьегама адамех кег гlортохга а еш, юхатохай классови мостагlчун дерха духьале, хьатучабаьхаб «аьрдехьарей» аьттехьарей оппортунисташ, паникераш, къаьнарча обществан низанте традицешпен духьала цlенкашта къовсам лоаттабе венал доаца хабара «революционераш».

Социализм бахьан долаш лоаттадьча сийлахь-доккхача къовсамашша геттара шаьра хьахьекхар кагийбуржуазни революционность цхьакха тlехьале йоацаш, моттийтара лелаеш хилар нахана деш дола демагогически лозарашцхьаккха гlулакх доацаш хилар, кагийбуржуазни кегар пролетарски пачхахьалкхенна кхерамe хилар.

Цу дакъе геттара дика хьехаш луш ба 1920—1921 шерашка Советски мохх машара тlехьа боахама гlирсаш хьалде базадуча хана хиннача анархо-синдикалистски доcтамна духьала В. И. Ленина, Коммунистически парте лоттабаь къовсам.

Экономика хьаштеттаттар а, хlаьта нул тlехьагlа хlахо дерlайолар а, промышленностан юрта боахамaш юкъера цийса гlулакхаш дертlадахар, болхлой классен даархойн цхьоагlо кердача, экономически ларда тlа, чоагlъяр, социалистически обществo хьалъяра кертера ларо а лоархlаш пролетариата диктатура чоагlъяр — цу тайпара декхараш хьалхашка эттар партена граждански тlом чакхбаьнначул тlехьагlа. Уж кхоачашде лезаш хиларо дlадехар пролетарски авангард, ерригa болхлой класс къаьстта чоагlа вlаштlехьъяннен кхотаеннен хулга къахьегама дисциплина дертlайоаккхилга, ерригача фабрикашкен заводашкен, советски боахамен пачхаьалкхени организмa деррнгача дакъоенга чоагlа порядок оттаеша. Цуьна дуладенна lалашмате беккхача лоархlаме хар промышленноста меттeл ерригача экономикана а деш дола доал нийса вlаштlехьъаккхар.

«Советски lаьдала аргlанара декхараш» (1918 ш.) яхача цlи хеза ча ший балха тlа а В. И. Ленина яьхаь, «ерригa хало сенах латт аьлча, из латт. халкъ тешаладен эксплуататораш тlемa шаьаца тоlабарeн кертерча декхарара [illegible] кертерча декхарга [illegible] кхетаярах» (Соч., бизза гуллам, т. 36, агl. 172—173).

Тоаши болаш доал хара, белгалдаьд В. И. Ленина, граждански тlем тlа дес тешаде хараш котдоаха харала соогlа, этташ а отташ а [illegible] лоацаш болча наьха волара эггара кlоргагlа йола, экономически ларданa шардагlча тайпара практически вlаштlехьаьхха хаьш харгаш.

Уж цу тайпара вlашагlъехйоалахургьац экономика тайп-тайпарча доакъошкара специалисташ шоайра юкъе ца эхчен цхьана беш бола дукха а кхы зулвка а болча наьха балха ла лосташ телача лоlана йиза йола цхьоагlо lалашъеш яц хилчeн. Цу ханне а деза В. И. Ленина кlоргга бакъзаь хьахьекхал производствана кулгаллеча централизм хилаяза арг ца хиларах доал дош, болх шлапагlен вlаштlехьбаьннен делара хилаяза харгдоана хьад из хиларах тарра. Цо къахетам боалаш хьагучабаьхаб Советски lаьдала коллегиальностен демократически принципийн галох а йоттайтац организованностан дисциплинированностан духьалйийнa кагийбуржуазни кетара тlехьаьзьттараш.

Тlехьагlа, парте IX съезде (1920 ш.), В. И. Ленина тlем бахьаб централизованни пачхьалкхен управлениена духьалйийнача, единоначали хилаоеи къахьара специалисташ производстве лакъа доапача юкъеозараи духьалйийнача демократически централисташ (Сапронов, Осинский, В. Смирнов, кхыбараш) валаш хиннарий антипартийни группана духьала.

В. И. Ленина паргхаш доахаш критика яьй пролетариата диктатурен единоначали производство кхьона тарлургьац яхаш дешисташа дахача бахьнашта. Ленина духтlадьхав, пролетариата диктатура, буржуазена цо деш дола доал халкъа боахайе доалдара юкъекхулла формаш малагlаш хургьа яхача дешах латташ а долаш, частни, капиталистически доазахье хlинккхарах, классаш дlадахарга нугаш дола хьалаш вlаштlехьдаларах латташ хилара.

II.

Дешнтана дийцар шай малагlа дилача Советашкеи профсоюзашкен чlоагlа партийни пачхаьалкхеаи дисциплина а партега кулгалдара дакъа а ца хилийтара тlасопаш дар. Цхьа бахьан доапаш яьадац Ленина, демистана доала бахьанаш махновский уйлашца духьаденна да.

Лепистий позици цхьаькка антипартийни группа — 1920—1921 шерашка профсоюзни дискусси латтача хана тохера а вlаштlехьъяьннача «болхлой оппозицe» (Шляпников, Коллонтай, Медведев, Лутовинов, кхыбараш) позицена айхха юиаенна хиннай. Цун анархо-синдикалистски платформа йиззагlа хьахьекхаяр РКП(б) X-гlа съезда хилале хьалххагlа зенатеза, арадаьккхача «Болхлой оппозици» яхача А. Коллонтая брошюра тlа. Цу платформа малан профессиональни союзаш Коммунистически партенен Советски пачхаьалкхенен духьалъеттаарах кулгалдара дакъа партега хилара социалистически гlирс хьалбеча кертера гера лоархlаш йола пролетариата диктатурен тlа ца эшрах латтар. Болхлой класс вlаштlехьъаьккхара чlоагlагlа йола форма профсоюзех лоархlар «болхлой оппозице». Цудухьа берригача халкъа боахама доал делга профессиональни производственни союзашка вlашагlтеlхача «производителий ерригроссийски съезда»-ола йолчунга дlадала деза йоахар цо. Оппозицена хетачох, уж союзаш яр республикан берригача халкъа боахама доал дергдlаш йола центральни орган харжа езаш хинараш а. Оппозице дlадехар, халкъа боахама доал деш йола ерригa органаш йоагl-йоагlача профсоюзашка мара ца хержилген профсоюзо хьоттаяь кандидатура партийнии советский органашка шаlаккха йиш ца хулгеи.

Из бокъонца анархо-синдикализмана болча тоамм коммунизма принципаш тlара дlабовлар дар. ЦК политически гlулакхий хьакъехьа парте X съезде яьча доклада тlеи дош хадаш даьча къамалаш хlаьта цул тlехьагlа «Парте цхьоагlонахи анархо-синдикалистски достамахи» яхача къаьсттача доклада тlеи Ленина дог тешаденi бакъдир, «болхлой оппозиц» уйлаш къахьегамхой lаьдала эггара кхерамегlа йола мостагlа ше хилар цхьа санна дукхаза а хьахьекха йола кагийбуржуазни анархически стихия чулоацам хилар. «Аз бакъду, — аьхал цо, — цу кагийбуржуазни, анархически контрреволюция идеяшта лозунгаштен «болхлой оппозице» лозунгаштен юкъе бувзам хилар» (т. 43, агl. 36).

Эшабуларгбоацаш болча нийсача хlамай низаца Ленина хьадийлай «болхлой оппозице» платформа антимарксистски чулоацам, пун телисаш пролетариата диктатура чакхъяхара, социалистически обществo хьалъяра беча берригача балха тlа кулгалдара дакъа Коммунистически партега хиларах болча марксизма хьехама бокъонца духьала хилар белгал а даьккха. Политически организаце лаккхехара форма лоархlаш йолча партена мара могаргдац, яьхад Ленина, парте, доацана къахьегача адамашта кулгалде, царна кхетам бала, уж хьалхеде, пачхьалкхенна доал деча, боахами культурен легlахкхулача, керда обществo хьеча хьинаре дакъа лацаре кийчъде.

Доакъош а аь бийхача боахами доал делга профессиональни союзашка вlашагlтехача «производителашка» дlадалар дlадехар йолча

«СЕРДАЛО»
2-гlа агl., 15 март, 1969 шо.

«Чардарастрой» управлене инженерийн техникийн нерщ лаьттан карадерзадара дергдолча баьхий перспективин план кхоччуш ба.

* * *

Чимкентски область. Доккха, атта долуш деккар толлуш кхоачашду г1ирсаш дераш-ирригаторийн Кзылкумай лаьттанш т1е.

Хий доладд арене ухх т1еххьарча шарахь 5,7 миллиардан кубометр хий чухецнин бола Чардарински бер бина.

Секунде 200 кубически метр хий чекхдуьйлийта низ кхоачаш дола 61-километр д1аьхь Кзылкумски магистральни канал даккха доладьа.

Дуга д1аде хийцаллац 8 эзар соьт1а кьтар беркъте лаьттанш. 1975 шеран 9 керда совхоз юкьарг1ола 100 эзар гектар лаьттан карадерзаде дезаш ба Кзылкумаш карадерзьлари. Казахстанан дуга доаккхача кертерча районех па1 а хиша д1аеттаргьш Чимкентски область.

СУРТАШ Т1А: ахарна лаьттанш карадерзадар. Болх беш я ротори экскаватор (аккордар).

А. Идрисова сурт.
ТАСС фотохроника.

ДИКА ХЬАЛАШ ХУРГДА

Д1адаха шу чакхъялаш г. Грозне хиначу республикански партийно-юртбоахамь активе 1969-70 шерашка кхочушде дезадерш белгаладеча хана къаьстта теркам т1абахийтар кол т1ерча оал1азарех пайда эцарга. Х1ара кхача хотамо ду фуаш 1970 шера 135-нега д1аккхачийта деза республике, вьина ч1оаг1дир цига.

Из цифра х1ан эехьа а 135-нега д1аккхачийтай Сунженски районан «Победа» кхача колхоза оал1азараш леладераша. Д1адахача шера цар шоай боахама эшача д1аэахийтараш хоашаш пачхьалкхенна д1аеллара 1056000 фуь. Уж да заданей 236.000 дукхаг1а. Цу тайпара белгала боалам из г1улакх в1аштIехьдаьккха боахаман дукха хан республике.

Шийг болх бевзаш, безаш, дика кулгахь ше йолга гойташ я укхазара заведующий ноа. Зинарина. Барт тайна коллектив а я цо кулгалдер а. Хьинаре къахьег укхаза массане а, х1аранена ше бекке хет из деш дисачо. Дьамача г1алов. Г1оабаьнна дика къахьегачан, опыт дукхаг1ьолчансий дакха доаттаду ферме.

Пулухьа укхаза болх беш бола шоай хурмалаш. Геттара д1аьгета ю Бердакова Оля цу ферме болха йоаг1аш, 10 соьг1а шу дьалнал х1ана из цига къахьегаш йола. Дика опыт 1одьй це, белхаца д1айийхай.

Из сацна хьикаре къахьегаш, шоай ферма сий лакха лоаттадеш ба цул эвенепара Кожеплинова Мария, Машурова Валентина, кхыбераш.

Цу фермера фуаш ч1оаг1а доарх1ама дола каротин дукха доалаш да. Х1ьта хеш да шу тайпарча фуа чура дьаьна к1оригаш укахц1ева, низ боаш хулийта. Цудуьа Ермоловскерча кол т1ерча оал1азарий совхозера а ук укхаза к1оригаш кха нинубаце дахка фуаш дий хьажа.

Х1ане йоаденнай ферме «к1оригий хьа». Атта дац уж кхаба, царна 1унал де. Царна доатт1ача бесса г1улакх ца дой атта йов к1оригаш. Дика кийчъайр укхаза уж чуйохна еза помещенеш. Дукха да я ферма белхлоша шоай хьаза царна ремонт ий, уж йоахьаьь, ц1ейнаьь.

К1оригашта 1унал де 1эна, цар «сомилдш» йовзаш ба йоахкаьу1а йола к1оригаш леладераш Кантрина Валентина Ермолаевнай Шайко Мария Егоровнаи.

Уж фуа чура йоаллаше царна дна сийка доекъар (рожь, морковь) 1алашдаьа оал1азараш леладераша.

Ишта кийчлу уж баьча шу 100 шу луза ди лелае.

М. КАРАЕВ.

Б. С. ФИТКУЛИНА
НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА
ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА
ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА
ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Партийни, советски, боахама органашка дукхача шерашка беркате болх барах а вайча дийнахьа дена кхобийкхьа шу дизарпа хувзадента а Нохч-Г1алг1ай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

Фиткулин Борис Сафарович — товарий диалаи торговленеи болча пачхьалкхен инспекце Нохч-Г1алг1ай республикански управлене начальника.

Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОНИН.
гор. Грозный, 1969 шера 7 март.

А. Г. ПОПАЗОВНА
НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА
ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА
ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА
ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Мехкадьара чакхдоахачеи нефтехимически промышленносте дукхача шерашка беркате болх барах а вайча дийнахьа дена шовзткъе итт шу дизарпа дувзадента а Нохч-Г1алг1ай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

Попазов Алексей Григорьевича — «Грознефтехимремонтстрой» треста № 2 болча управлене начальника.

Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОНИН.
гор. Грозный, 1969 шера 7 март.

УКХ ШЕРА 510 ЭЗАР ТОНН ЯЛАТ ДОАККХАРГДА

ГУРАХЬ Д1АДИЙНАЧА ЯЛАТА Г1УЛАКХ ДАРА НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР КОЛХОЗАШТЕИ СОВХОЗАШТЕИ 1969 ШЕРА

РЕКОМЕНДАЦЕШ

[illegible] доккхаг1а [illegible] боахама къахьегамахь эттара хьалхара дакхар да.

Нохч-Г1алг1айчоне ишта ялат шера дакха лу гурахьа д1адийнача культураша. Цудуьа дукхаг1а терпе а еза гурахьа д1адийнача к1ан, мукха, рожь.

Гурахьа д1адийначо ялат ший хаддашьа ухх шера б1аьсти кьамар къаьстта боахка доарх1ам болаш да. Х1ана хьча гуйра ялат. Цхьадола боахамаша гурахьа дуьаш дола ялат д1адийра кхоачамхилал т1аьда доадеча лаьтта, из бахьан долаш хьат1адала т1еххьадаьлар из.

Гурахьа д1адийнача культураш йоа ц1ал шура лелара хьат1аьхьаш болаш. Х1аьта 1а ч1оаг1а бирса ма-дарий. Республика къолбосселера, районашка февраль бетта 30 градусага кхоачаш шелал оттарах лоа к1езига дила д1адийнар во хьулаш хилерах, ч1оаг1а мук хьаккарах шелало, [illegible] г1уш т1аттокарло [illegible] лаьтта ж ялат. Ялат аьлла т1адаьнна мотт-тигаш я республика центральни долмашто юхерчеи районашка а.

Эттача хаало д1адаьх т1аийцача деккараш т1а беллабаьккхача боарамах ялат даккхара гурахьа д1адийначо к1ана хиина зе меттаоттадергдолаш т1еххьа ца а тетташ хьалхала г1улакхаш дар.

Боахамий гулгалхойн агрономаш дерлараийа ба гурахьа д1адийна ялат кхаллаг1ча хьал т1а да хьажа къоастаде эттара хьалха я доара кхераш т1алаьттача а кьоаш. Цу участкашкара 1алашиге чекха монолит хьа а кхаш, ца доаш дисача ялата процент мелал за деза. Гурахьа культураш д1е мел йийнача еррига участкашкара а эза йоаг1а мониташ, кхьамтел вегетаци чакхъйаллочуа т1еххьа ялат дика т1адаьнна хинача а. Из г1улакх зе деза, х1ана аьнна республика гурахьа д1адуваш дола культурай тайпаш йийлача 1эна дукхаел отталургдолаш дац.

Кхаш лийна к1алхара мукъа ца доал д1адийна ялат ханитад хьажа деза, х1ара кхай т1а зе деза г1улакхаш къоастаде деза, юхаш1ае а т1ае я эза моттигаш къамаса д1алое ишта д1алера [illegible] зе къоастаде деза.

Х1ара боахама учете оттае йоаг1а д1адуача фуи еррига фондаш: гурахьа а б1аьсти а буача мукха, 1а доакхкача горох, 1а доакхкача [illegible], хьаьжк1ай, борц, [illegible], [illegible], горох, [illegible], сорго, судански баьца фу; цар д1адера йола хьахал къоастае еза, юха д1адера а т1адера а кхи т1аккха фу 1аламдергдола г1улакхаш де зеза.

Б1аьсте д1айийначеча дена цхьан квадратни метра т1а 100-наи к1езига хьат1адаьнна дийна з1ьйрг дисача ялат юха д1аде могаду. Ишта юха д1аде дене 7—8 сантиметр доми г1уш т1айкхача а.

Цхьан квадратни метра т1а 100—150 дийна з1ьйрг дисача фу т1аде метаргда. Цхьан квадратни метра т1а 150-наи соьг1а дийна з1ьйрг дег1ача фу юха д1аде дезац.

Шоьрача арешка, ишача доанъара культурен д1адоча цуи доаьх т1а цхьан квадратни метра т1а 100-аел к1езиг1а дийна [illegible] доаржиеш фу лакхд1але дола т1а.

Гурахьа д1адийна культураш ц1ача участашка дьахта культуатораш тоаде деза. Т1ашаш бола культура д1адийрбола х1оаг1ал а йолаш.

Т1ера т1ед ялал болаш 1а д1адийнача хадаша ялат д1адера хьалхара культураша а ла еш фу юха д1ада метарга, бокъьа, фу шадоатт1ара ш1оаг1а д1е а лураш.

Т1ехьа хьайоала культураш — хьажк1аш, сорго — д1аьоча гурахьа д1адийна ялат дайна кхаш кийчлу культураш д1аеле хьалха оахан кийчдеш самма.

Тарка йистерча центральни зонашка юза д1аера кертера культураш хила еза «дагестанский» яха гурахьа д1абуа мукх, б1аьсти д1абуа мукх, горох, кен, юкъерча хана кхача хьажк1ай «ВИР-42» яха шоаца гибрид, «ВНИИМК-1646» яха гидуарг.

Лоамашта юхерча я малхбузен лоаманта юхерча а зонашкарча хий деккача лаьттанша юза д1аоаш йола хертера культура хила еза «одесская-10», «круг грозненский» яха хьажк1аш, «ВИР-63ТВ», «днепровский 90Т» яха гибридаш «ВНИИМК-1646», «смена» яха гидуаргаш.

Дайна а зе хиина а дола ялат еза д1адуачча Т1адуачча хана минеральни удобреней ехка еза. Гранулированний суперфосфат мург1арашта юкъе тасса еза гектара т1а 30—50 килограмм боарам а болаш, азотни удобренеш ехка еза ялат д1адела хьалха на д1адера кийчдаьча лаьтта, подкормица еш гектара т1а 1—1,5 центнер доарх1ам болаш.

Лаьтта юхеоалдергдолча участкашка из аьлла хьалха дорошока хьнсаш йола суперфосфат [illegible] еза, гектара т1а 2—2,5 центнер доарх1аш. Д1айийна культураш йийла т1аьшнача оасар дукха дергхилар ялета я деш, кхочамхилал гербицидаш 1алашъе а шоай хьакахьа тоза я еза.

Д1айийнача культурашта дена доле г1улакх д1адолйду подкормикаш ира. Эттара хьалхарча арг1ана подкормикаш е еза хий деккача лаьттанаш кхоачамхилал ч1оаг1ал йолчи зонашкаи. Укхаза царех эттара д1ака1а пайда йерга.

Хий деккача дерригача лаьттанша а гурахьа дийнача ялата кхоачамхилал т1оадал йолча лоамаш йистошка а дукхаг1а е еза подкормикаш, х1ара гектара т1а 1,5—2 центнер аммични селитра доарх1аш. Нагахьа сайна гурахьа ялат д1аделехьа лаьтта удобренеш [illegible], подкормикай нормаш 1—1,2 центнерага кхоачаш [illegible] еза.

Уж лакхехьа йийла [illegible] нормаш лоаман йистерча зонашка хий деккача лаьтташка а ялат диста хьат1адаьннача а из [illegible] г1а долча а мегаргйолаш я. Ялат листа т1адаьннача цуина шортта кхача хургба йоа, х1аьта из [illegible] г1а долча буц сома, из болаш хулийтаргьа цо, цу кнмпахьа а цо [illegible] хаунгъам лакх.

Б1аьстан юхеш оалан юкъхьа дукхаг1ча даьхе т1оадал ца хочча хий ца деккача лаьтташка центральни лоаман юхерчеи зонашка гурахьа к1а д1адийнача к1ан дукха тасса ерг1ан азотни удобренеш. Азотни кхача дукха хилар баьха, долаш б1аьстан юхьхье дена баьца ч1ег1 я г1а я дег1 даьхаш хиларо лаьттанира дукха кий д1а1оел (нагахьа сайна йоаьал оттеI), т1аккха баьца йоаьха хало т1аотт, хьувзаьчи доалу.

Укхаза подкормика е йоаг1а аммични селитра 0,8 центнер гектара доарх1аш.

Б1аьстан юхье ахкан юкъхье д1ара шера х1ана ях цьина йоаьал оттача ареший зоне, к1аьдача т1омара лаьтташка подкормика ира хьнсапе юллача азотни удобренеш нормаш гектара т1а лаьрх1а аммични селитра 0,3—0,5 центнер йилла йоаг1а.

Гурахьа дувла к1ан хьоаре макхи дикаг1а хадийтара оалашьа йоапаш мочевинаца подкормикаш е могаду. Из подкормика е к1ан ка боаккхача хана 25 процент йолча хий мархьа пурх баьсамолетица кхай т1а я тохаш, гектара т1а лаьрх1а 75 килограмм д1а я йохийташ. Дьача тоахамий даннеех ишта подкормикаш ира фейганара протеин 1—2 процентийх, клейковина 3—5 процента даккхьа.

Подкормика шьуьа т1еххьаг1а гурахьа д1адийнача ялата эттара хьалха ле деза г1улакх да макха йоалаш. Цуа боахка доарх1ам ба. 1ан т1ехь лаьтта хьажнна кандларш йохаш, лаьтта шаьрлу, цар ч1оаг1а к1езига лаьттара г1етта 1а.

Цуа соаг1а макха баккаре г1о ду удобренеш лаьттана юкъе кийтара, гурахьа т1аххьна хиина оасар доладу, х1аьта ишта по йоацка йоаца чоанаш ю баьна толаш хоттадуча, из баьна [illegible] дукхаг1а ди уж, баьна к1отаргий интенсивность айлу.

Шийг ханнахьа боаш е т1аххьнача ялатага хьажна хофна боаш а баьнхача макхех яйла на баларал соаг1а, хьувзаьмое де а тарлургда. Цудуьа макха боаккха беза цуи уйла я кьс гурахьа д1адийнча, гурахьа дина листа т1адаьннача к1ане макха баккха беза б1аьстан юхье лаьтта макхех хьалетачара даьча, цунах дика оамалдоал лаьтта т1ера. Иштача кхай т1а юкъьера макхаш дахка деза. Муг1арг1а д1адийнача к1ана дкофаг1а боаккх макха, х1аьта д1оахала а шорала а муг1араш долаш к1а д1адийнача из боаккха беза дуза.

Нагахьа сайна ялат ч1оаг1а листа т1адаьнна хало хьалхара макха баьккхача г1аьхьы фу вийла на лой, г1аккха цул т1еххьаг1а 3—5 ди даьча шоалаг1а макха баькха беза. Гурахьа [illegible] а даьза е т1адаьннача ялата [illegible] макха [illegible] кхьанцаболча моттигашка товраша йолхьиг тоахаде а деза.

Къаьстта эла деза кхорчинбоашош кийчдача лаьтта гурахьа д1адийнача культураша макха баьккхара. Иштача лаьттану тайпара хьоаша макха баккхара меттаоттаргйоаш зе ма мел х1ана ьича дукхача баьша болаште ду цо, баьна хьайлоя дакъа йост т1атеха къайлаьтоккх. Себар анча баккьахьа да, б1аьстанара вегетаци йолаеннача д1ехьаг1а 12—15 ди вашначуа т1ехьаг1а, баьша лаьттана к1алхара дакъеш оалай системи кхоачамхилал ч1оаг1ялча макха боаккхоргболаш.

1ой оалай система гучаьнача къолбоссерча ирорча районашка, к1аьдача т1омарах долча лаьтташка лаьтта т1ера доакъ маделаште а, д1айийна культураш т1ойолча кхашка лаьтта кетмашна шаьрде деза, из анча дикаг1а да оалаша шорарг1а. Цо йоаш хулийтаргьа лаьтта в1ашкато1алеш еха т1ера маьрдаш мотал, лаьтта-чоа на далийта а ялат аттаг1а чуьха а.

Культураш хьувзаьмра т1аьхка лоаттайеча хьоасише кертера лоарх1ам болаш да хий лелар. Хий т1адахийта йоаш йола кхашка хий дийла дена 0,8—1 метр к1оарга лаьтта т1аьхи хургйолаш. Хий дила метаргда б1аьсти хьанача хьалдарна денашка дина [illegible] шура чуйоттаьца.

Гурахьа д1адийначча ялата хулача лазарашца зе деш йолча са доаллача х1ийнайне лоаттаду кьоасам, х1аьта ишта б1аьстан ший хаираха гурахьа дийнача к1ана оасар дар боахка доарх1ам болаш да хьуаг1овае т1еххьа лоаттабеча кьоасам.

Ялата культурашта оасар даре эффективни способ я химически кьаьзапа оасар д1аделлар — 2,4 яхача гербицидий хи т1а [illegible] марххала пурх бар.

Химически оасар дарах боала пайда тейша ба ца лара хиши. Цхьадолча боахамашка д1аделача шерашка химически оасар дора оасара баьша ч1оаг1а хоттанначча, аьла тоахача хара. Ишта даьча оасарах д1аинта пайда боал. Зала тоахача лапе лаьттанцара дукха т1оадал д1а дал хий оасара баьшаша, цуина гурахьа дийлана ялатага лаьттанцара кроача кхана лаьг1ду. Цуа соаг1а т1еххьадаьнача марххала пурх баро оасар д1адаькхац, цо дахьа дег1 е соццдар мара кхм к1ана дац. Х1аьта хаалха баьча гербицидий марххала пурх а к1озига пайда бу. Цу тайпара соа хьалха а соа т1ехьа а даьча химически оасаро оасара баьшаш д1аахча. Гербицидаша эттара дикаг1а пайда бу фоанара температура 16 градусал лохег1а йолачи хана.

Х1ара боахамо химически оасар дера хи оттае эза практически способах. Дийнаьбара температура 12—13 градус йолеи хене х1ара дина гербицидашка пурх бе беза, йоакха йоаьача моттигашка цунах хьадуур дина келургдолаш. Ишта ерг1ана пурх бааьуа т1еххьаг1а 2—4 сахьат даьча г1а 1едоккха лаьалой — из оасар ле ла кхаьхаага да.

Химически оасар даро, ишта йола способ юкъейоалаьечуа т1еххьаг1а, республикански оасатин [illegible] боахама стамце кхаьна 100 процент д1аьхар лаудолаш оасара баьцаш.

Д1айийна [illegible] ширгурашта марххала пурх ба [illegible] дог1а т1а [illegible] дог1а денначи химически [illegible] дог1ар [illegible] т1ара гербицидашт [illegible] ег, пуьва пайда [illegible] болаш, т1аьлона ц1аьхье а пурх ба беза худ.

Гурахьа д1абийнача ишта ший республике [illegible] дола г1улакх ч1оаг1а эргаш да гурахьа д1адийнача к1ана лечуа.

«Дагестански» яхача гурахьа д1абуача мукха тайпа 1оахкаже дукхаьй лаккхаьъ бустаьш лакхаьъ бусташ ёз д1адоаних из д1аделе хьалха азотни удобренеш дукха йохаш йоаш хилар.

Дукхьа «хаторрас-бета» яха тайпе д1адуача мара е кхи ца гектара т1а 0,8—1 центнер доарх1ам еш йола подкормика.

Нохч-Г1алг1ай АССР юрта боахама министерство, республикански опытни юртбоахама станце.

[illegible]

«Боллай оппозице» цунца т1ехьаьна къуьсар парте кулгалдаьа. Нах кхетабеш в1аштIехьбоахаш цо б1аьхача хана болх баьца, барг цо хилар, халкъа боалам анархически дакъьллаш а даь бекъа безача кхоачабора.

Берригача халкъа боахама деш дола доал производителий бе дола йош хургьяц, аьхаа Ленина, коммунистически общество, классаш пачхьалкхен д1аьлнача хана мара. «...Марксе Энгельсе еррига пресселенешкара вайна геттара дика хов, — яьхад Ленина, — классаш йоаш хургйола хан уж д1аэргйола хан цар мийсаг1ча тайнара кьоастаеле. Коммунизм хилалехьа классаш д1аэргнлара йола уйлаш, къамалаш, хетараш къахетам боаш белгаьхал Марксе Энгельсе, коммунизм мара д1аэргьац классаш лохал иар (т. 43, оаг1. 99).

Х1аьта классаш йолаш мел йолча хана царна юкъера г1улакхаш боакъонца белгалде деза, производители в1алла боацаргаш а даьрх1а. Х1аьта уж г1улакхаш беркъина доаш ма дарра хьаьхьакхаргац коммунистически партеи социалистически пачхьалкхенои мара. Предприяте шоай доалахьа хургйолаш дизада доаллеи производственни коллективашка д1аллар социалистически пачхьалкхен г1улакхашка демократически централизм бухьакхар ма1ан долаш хургдар. Г1улакхага хилача ше кийсалкхаргьар производства средствашта общественни доалахье т1ахилара лаьташ йола социализма керттера ловле, — экономика планаг1а дег1аккхулара йола горо. Цуа ма1ан хургдар диспропорцеш, кризисаш, хьайе болх ца хилар, ишта кхьахараш а хьахудийташ болча а дег1айоаг1ача стихийна, конкуренцеиа юха г1алахар. Производственни, профессионални коллективаш доалахьа субъект хь д1аеттарро социализма керттера экономически хард — берригача халкъа юкъера доалахье букъаккхарга, местничество юхаеттаярга, къаьст-къаьстача районий хьашташ пачхьалкхен юкъарча хьаштел т1еккъулдорга кулгвар. Цу доалача х1амаша будлоахаргдар партеги социалистически пачхьалкхенги кхоача кулгалдара дакъа, къахьега аламаш д1аеедадергдар цар естествении кулгалхочех — коммунистически партех.

Халкъа боахама доал дерга производителаш оалаш барашка д1адалар г1улакхага дулача ший т1ехьа т1айоаг1ача еррига т1ехьаденашпа кхьача социалистически пачхьалкхе д1аккхар ма1ан долаш хургдар.

В. И. Ленина белгалдаьхад, социалистически общества демократизм предприятеш юкъарчал доашаш болча производителанта д1акараллашах я ца латташ, эксплуататораш а боаш бахача къахьегамхоша 1алхама органаш, моттигера араш санна, ките центральни а, г1улакхага долача халкъа лоам кхоачашбеш йола Советаш шоаш хьеш хиларах, демократически централизма хьисапаг1а зедаеш дола еррига пачхьалкхен юкъара 1альал а хиле Советаш д1ашаг1кхеташ хиларах лаьттанга.

Берригача низаца анархо-синдикалистанта човхайна т1а а вайра В. И. Ленина аьльд:

«...Шеннена социализмах д1ахашр да моллаг1ча тайнара, юкъарчал доашаш хьа а е делаш дара къаьсткъаьстача фабрикерча е къаьсткъаьстача профессех болча боллой цар къаьстача производствана йола доалахье, е пачхьалкхен юкъарча 1адалх распоряжениш межьара е юхерттара йола цар бекъе закон а даь 1лоттар» (т. 36, оаг1. 481).

В. И. Ленина хьайийлай пролетарната диктатура г1улакхий механизм. Коммунистически парте кулгаллара доарх1амга г1олла чарх1олхам а из. Х1аьта парте ший болча т1а ког г1оортол1га ю Советех, профессиональни союзех, къахьегамхой кхача организацех. Цу г1улакхе аьлинна а тайпара к1езигал профсоюзий дакъеш лоарх1аш, оппозицера вьлача тайпара. Профсоюзаш — эттара хьалха бехлой алмеп а экономически хьалаш хьаллоаттай йола ший лоамеры дукхача эьза организаци. Цхьабакъа, социалистически пачхьалкхен хьалашка духьаьттае йиш йолаш из къахьегамхой пачхьалкхен организацешта. Доал ду классе ше хилар тарра болхлой класса ч1оаг1а хьаш да из д1ашаг1йолара еррига формаш духхал лерх1араш кхоачашда т1аерзаьь хуара. Профессиональни союзий къакъехьарча дешах лаьна парте IX-ча съезде оттаьча резолюце т1а йоахар: «Коммунизма школа а ший авангард. Коммунистически парте а йоаш пролетариатах дийна т1ехьадисах х1ана а кхоачам къьларча цеховой профессионали шискалах нукъадаланзей дола кьвеш в1ашаг1туза шоао а йолча профсоюзаша уж алаш культурой, политически, административни кхетае, в1аштIехьдаха, коммунизм бораяга кхочам айде деза, исторически в1аштIехьа а аьна д1аедерна пролетарски диктатура форма хиларах тарра Советски пачхьалкхено хьаеш йоал коммунистически строй кхоллариь д1аьхарга кхоачадеш уж аьйт а даша».

Профсоюзаш — из организационни навыкйи политически кхетамей юкъхьаьара школа я эттара дукхаг1а долча къахьегачи адамашта. Цудуьа РКП(б) X съезде белгалдаьккхад: декхар совах хатт хьача, из хатт, петически уйлаш хетараш тайнара долаш бола, партийни корпоративни д1е цу д1алехь д1ала, д1айнача а жолеш ца 1ала, дарейа т1а тайнара бола, шаьрсйа е т1адола ха боалне тайнара боллой партийни коге т1ола д1а т1ола [illegible] т1ола т1а хебаттадахьа т1аьха т1алаьтта лаьттана цхьа т1ехьаьна [illegible] Советски организацешта т1аркъьаллараш т1аьхка т1ехьаьна т1ола дукхаг1а хьа т1аьрзаьрах.

Цхьана хетарп, барг — хьееоаг1ош школа, болхлоша шоай профессиональни хьшташ лоралара школа, эка дарен кулгалларек школа, коммунизма школа, я профсоюзаш — ишта ба В. И. Ленина т1ех цуйса бъв къьастадаь. Профсоюзий ма1ани лоарх1аш бокъонца ленински хьисапе хьена а беш, парте массаза боккха лоарх1ам балъ цар г1улакхий. Профсоюзаш партеи социалистически пачхьалкхенеи юллаг1ча тайпара а духьалъоттае г1ертар хоадамболаш т1еххьаша а к1уьсаш.

В. И. Ленина д1ачуеначча а парте X съезде т1айнача а «Вай партерча синдикалистически анархистски лестагий хьакъехьарча» резолюце т1а хоадамболлаш дьаьхад анархо-синдикализма ма1ан мо санна, ишта из хьехулийташ дола бахьанаш а. Шенаш йолаш 6браш теннаде анархизмагахьа увзеш йола, кьаьстта а ц1енхамта хадамаш т1ехьача [illegible], кагийбуржуазни стихие пролетариата еш йола воздействие — ишта да анархо-синдикалистски тенденцеш уйламаш хьулийташ доле хьалаш. 1алашъе боккхача доарх1амо я резолюце укх тайпара положени:

«Коммунистически парте лоарх1аш, цхьан саг1оралхьара, парте болча дукхача белхлошерча цуи г1улакхех харцаньа кхетабар а, шоаг1а саг1оралхьара, болхлой класса лоарх1аш берригача къахьегача адамашерча цуи г1улакхех ишта харцаьв кхетабар а авангара дени коммунизмана т1ера теоретически положенеш синдикализма а анархизма а сиг1оралла д1аластара да...» (КПСС [illegible] духа 1, оаг1. 531).

III.

В. И. Ленина, КПСС анархо-синдикализма духьале лаьттабьеш кьовсама урокаша шоай доарх1ал безбаьбах вай денош а. Кагийбуржуазни хетараша, традицеша, харц уйлаша болхлой класса 1отхъяк бу капиталистически махлаша бехь да 1ец, социализма лаьтта т1а даьнначул т1ехьа лаьхьа кхьмханашка а. Империалистически лагерера хьайоаг1ача антикоммунистически пропаганда воздейстег1а, социализм хьалъеча лаькъа т1а кийнача, мича бесса але а йолча халоний вламнаг1а, антисоциалистически, аьттехьарча низаша беча низаг1а кьест-кьаста моттигаш кхьялу шоай ма1анга духлача синдикализма анархизма аьлааина х1аммица белгалаг1а доаца кьамаьлаш даша г1улакхаш делаьеш.

Укх т1еххьарча хана аьттехьара оппортунисташ ч1оаг1аг1а г1ерт кулгалдара хаьхьа Коммунистически партехк хьак лакхарча, социализма тоаоша хьальаро цуи ма1араш шьоаг1е лоаташи кхетадеиеи хула хьалхара доарх1аме хилара хьакхехьарча марксистско-ленински хьувзаш решаша е. Болхлой класса боакъонга йола хьалха лаьтта отряд, коммунистически партеи д1акххара т1адер хьоаьаина шоа мота чакхбеах марксизма-ленинизма вакьк т1ара хьаьнача пекински авантюристий капиталистически харцреволюционность кхетарда ха а хьехтал мехса «культурни революци» йоалага Мао Цзэ-дуна группа.

Коммунистически партей хьалхи бухьехьа, общественна кулгалдергара юкъара хевса г1ертаза из социализм воастаг1аша йоалагар. Пар кхеталу, марксистско-ленински партешна кулгалдеи ца хиача социалистически строй белгалдаргйолча. Цудуьа дукхаг1а а коммунистически хьалхха а чакхьоаралаш баьхан лоалаш лоаттабеча кьовсемерча пролетарски парте доарх1ама хьакхехьара марксистско-ленински принципаш.

Вай хана я кхьешадолча механизма эттае йолаш я профсоюзий хьакъехьа анархо-синдикалистски уйлаш йолаш моттигаш. Партех «сийна х1ама лоацача» хьала т1а оттае еза профсоюзаш атам ега йола парламентеи «болхлой оппозицена» хийттараш шоаш долча тайпара юкъерлалахилга да. Цу оппозице лоаттигаш боккхойна юкъеруйладахар ма1ан доллаш да тахан производство профсоюзашта боккхойна д1акарадийтареи цииза йола дуи да царех вареи хьакъехьа, профсоюзий г1улакхашта пачхьалкхе юкъе ца г1ертара хьакъехьа д1адехарах, и. кх. д1. Профсоюзаш коммунистически партеи социалистически пачхьалкхеиеи духьалъоттар — ше ба анархо-синдикализм кагийбуржуазни хетарийн кагийбуржуазни политикан системашта хиларга хьежна хьехьоавар.

Къаьстта кхераме да предприятеш бокъонца производственни коллективаш доалахьа а дизаача хоадаг1а а хургйолаш царна д1акараллара хьакъехьа д1адехар. Из духьал да х1аннара производство дег1аккхара объективни тенденцейта, из т1а-т1а дукхаг1а юкъараерзара. Т1аьа — технически революци цикха дег1аухача хьалашка цу тайпара д1адехар чакхдаккхаро нонькьарло ирьзр технически прогресса, социалистическа мехкаш экономически дег1аккхара темпаш лахьергьар, капиталистически механизма лелаеча экономически аьхе цар йохбеш меркъергьар. Керттерча дахьте экономикан местам телар рынок хьанийтар, частни предприятей г1улакхаш мийтач дукхаг1а а (мукха ч1оаг1а кхоча г1ерт аьттехьарча низий цхьабола ишзадаш), юхалийъергьар стихия, конкуренце, и. кх. д1. Ишалайча мегаргаш. кхьиетел капиталистически механизма а пачхьалкхе т1а-т1а дукхаг1а бойяэш дег1аанар ншйсе программа уьттое г1ертаза хилар. Социалистически механизма сьхьоенача производителий коллективашта предприятеш д1акараллар т1еххьашнахьа т1а боавзихага хургдар социализма экономикацц кийсйнча меттал производстве 1алашиаре бокъонча безрешь юкъараерзеш йоаллача монополистически капитала экономикаца кийсйнча а. Кхеталеш да, цу частни доалахьеи психологи морали ухьдийнаьрга кхоачавергхилар. Анархо-синдикализм — из ба социалистически экономикан корпоративностагахьеи кагий доакьоне а хьалкъалийтаргахьеи, из капиталистически т1аоршаргахьа беллага г1а.

Социалистически мохкий марксистско-ленински партеша предприятега ца алхш дени деза доадорбола из йоаргратически дола ше я анахаш, моттигера инициативе ш1ашега дег1аккхулама в1аштIехьа я хоахаш, цу цхьан хайна хоадамбеллаш кхоаш доаттабу экономикана кулгалдара кхьерча анархо-синдикалистски тенденцеш духьало. Социалистически пачхьалкхено систематически, болхлой класса, халкъа совбашхой, моттига, доарх1аш хьакъехьара марксистско-ленински принципаш дерраг1а чанкъадоре мара, экономикаев г1улакхий дерригача хьалаца юкъехийтиче хьалаце демократически централизма принципаш тешхьаш кхоачдахьаро мара 1алашдаш социализм коммунизм хьалъеча толлаш доаталга. Цухьал цу ленински принципашкара доарг1а кулгаллу советски халкъа — коммунизм хьалъеш доаллачур 1алашдеча боккхача беркатеча къахьегаза керттерча д1агойча ший коммунистически парте.

С. ТИГАНИНОВ, [illegible] ([illegible] «Правда», 1969 шу, 4 март.)

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

15 МАРТА

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 17 сахьат дальча культура университетан литературно-музыкальни факультета занятн. «Ленински преме лауреата композитора Г. Свиридова вахаре творчествои» яха лекци-концерт. Дакъа лоац Московски концерта артисташа. 20 сахьат дальча халхарий сайре.

Химикий культура ЦӀа. 18 сахьат дальча «Парижски коммуна» яха беседа. Документальни кинофильмаш хьокхаргда.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 17 сахьатн 30 минутн яьлча «Планета чердадараш» яха кинолекторий. 20 сахьат дальча халхарий сайре.

Пролетбата цӀерагӀара культура ЦӀа. 19 сахьат дальча «Обыкновенный волшебник» яха концерт. Дакъа лоац Армянски ССР халкъа артиста, Париже хиннача Робере Гуде цӀерагӀарча вокалистий дунен халкъашта юкъерча конкурсан лауреата Акопян Арутюна.

КИМ цӀерагӀара клуб. 16 сахьат дальча «В. И. Ленина образ художественни литературе» яха литературни сайре.

20-ча участка клуб. 18 сахьат дальча «В. И. Ленин — коммунистически партн хьехархо» яха лекци.

16-гӀа марта — къахьегнхой депутатий меттигерча Советашка харжамаш лу де.

В. И. Ленина цӀерагӀара культура Дворец. 9 сахьат дальча хроникально-документальни кинофильмаш хьокхаргда. 10 сахьатн 30 минутн яьлча берашна лаьрхӀа ленински дешараш. Кинозале — В. И. Ленин дукхаезаш хилла музыкальни произведенеш. Цу хенна йоккхача зале берий балетни студе оттадь «Дюймовочка» яха берий балет. 11 сахьатн 30 минутн яьлча эстрадин концерт. 12 сахьатн 30 минутн яьлча оперин музыкан классически халхарех концерт. 14 сахьат дальча ленински киноуниверситета занятн. «Ленин — Польше» яха художественни кинофильм хьокхаргда. 16 сахьат дальча № 2 йолча берий музыкальни школа концерт. 14 сахьат дальча эрсий халкъа иллех хора концерт. 15 сахьатн 30 минутн яьлча вокальни студе дакъа лоцучар концерт. Музыка — В. И. Ленина лахаре. 17 сахьат дальча эстрадин концерт. 8 сахьат дальча «Атеист» яхачу агиттеатра цхьан актах латтача пьесан сайре. 21 сахьат дальча документальни кинофильмаш хьокхаргда.

Химикий культура ЦӀа. 11 сахьат дальча № 52 йолча юкъерча школа художественни самодеятельноста концерт. 12 сахьат дальча культура ЦӀен художественни самодеятельноста концерт. 14 сахьат дальча документальни кинофильмаш хьокхаргда.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 10 сахьат дальча культура ЦӀен эстрадин ансамбла выступлени. 11 сахьат дальча документальни кинофильмаш хьокхаргда. 12 сахьат дальча «Пионерская доблесть» яха кинофестиваль. «Тимурн цун команда» яха фильм хьокхаргда. 14 сахьат дальча культура ЦӀен, хореографин группа концерт. 17 сахьат дальча миниатюрай театра выступлени.

Хлебокомбината клуб. 10 сахьат дальча «За власть Советов» яха художественни кинофильм хьокхаргда. 12 сахьат дальча «Са хьомсара кхалнах» яха спектакль. 14 сахьат дальча художественни самодеятельноста концерт.

Пролетбата цӀерагӀара культура ЦӀа. 8 сахьатн 30 минутн яьлча художественни самодеятельноста концерт. 12 сахьат дальча А. М. Горьке цӀерагӀарча клуба художественни самодеятельноста концерт. 14 сахьат дальча хроникально-документальни кинофильмаш хьокхаргда.

А. М. Горьке цӀерагӀара клуб. 10 сахьат дальча КИМ цӀерагӀарча клуба художественни самодеятельноста концерт. 12 сахьат дальча документальни кинофильмаш хьокхаргда.

КИМ цӀерагӀара клуб. 12 сахьат дальча Старопромысловски района пионерий ЦӀен берий музыкальни школан художественни самодеятельноста концерт.

15-ча участка клуб. 10 сахьат дальча Пролетбата цӀерагӀарча культура ЦӀен художественни самодеятельноста концерт. 12 сахьат дальча документальни кинофильмаш хьокхаргда.

20-ча участка клуб. ГӀуйренан бархӀ сахьат дальча дениз итт сахьат даллалца документальни Ӏилман-популярни кинофильмаш хьокхаргда. 12 сахьат дальча дениз 14 сахьат даллалца № 10 йолча берий цӀенн № 29 йолча школин художественни самодеятельноста концерт. 15 сахьат дальча дениз 17 сахьат даллалца документальни кинофильмаш хьокхаргда.

С. М. Кирова цӀерагӀара культура Дворец. 10 сахьат дальча пионерий ЦӀен художественни самодеятельноста концерт. 11 сахьат дальча № 6 йолча берий музыкальни школа концерт. 14 сахьат дальча С. М. Кирова цӀерагӀарча культура Дворцан художественни самодеятельноста концерт. 15 сахьат дальча документальни Ӏилман-популярни кинофильмаш хьокхаргда. 16 сахьат дальча Дворецан эстрадин оркестра концерт.

Н. К. Крупская цӀерагӀара культура Дворец. 10 сахьат дальча дениз 12 сахьат даллалца документальни кинофильмаш хьокхаргда. Духовой оркестр локх. 13 сахьат дальча культура Дворецан художественни самодеятельноста концерт. 15 сахьат дальча «Ленин — 1918-ча шера» яха художественни кинофильм хьокхаргда.

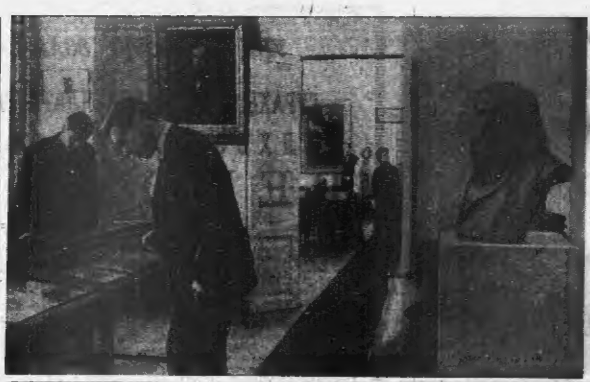

18 марта 135 шо ду хьуз Д. И. Менделеева химически элементий периодически закон кхолийначу дийнахь дуьйна (1869 ш.). Из Керда тӀехдаьлла дешнаш хӀинца хьахоьцуш стӀаьхьаллачу эрсий Ӏилманчо дукхачу шарашкахь болх бина Петербургски (хӀинца Ленинградски) университета хӀора ду. Цуьнан хьалха хиллачу профессорски [illegible] а [illegible] музей — Ӏилманчо кхайлинанаш, [illegible], [illegible], цуьнан шен долахь хиллачу хӀуманаш гулдина. Кабинетерчу цхьана цӀенна тӀера Д. И. Менделеевс болх бина обстановка сурт. Уьш хьалха ду [illegible] дукхахдолу долахь балхахь, оттадина химически элементий цӀа хьа таблица. Ӏилманчуьнан дагалаьцна дукха хӀолнан хьалхара 16 эзар цӀа йолу книгашна чулацам библиотеке.

СУРТА ТӀА: Д. И. Менделеевн охкари Ӏилман гӀуллакхаш хьахьожуш болча [illegible] хьалхаюд.

Н. Федотова сурт.
ТАСС фотохроника.

АЗЕРБАЙДЖАНА «НЕФТУСИ»

«Нафтуся» аьлча къаьнах доьш хилча, дагайох Трускавец. Кхи юкъайнаьха а дац цу тайпана хий. Иштта лоарӀар из геологаша, дарбан учреждений болхлоша. Из дарбан хий къига мотнигашкара лахара хӀана ца кулаш дукха эа хьекхар. Къиматтел цун цӀаро а хьаькоих металлаца харгалой белаш из лахар. Цудузьа, хиламаг, азербайджански Ӏилманхоша «Нафтуся» санна доло шой тайпара хий дӀаро лахар. Геолого-минералогически Ӏилмай кандидата, Азербайджански курортологе институте болхлочо Казыров Адила Азербайджанан Закарпатьен минеральни хиш дуткъулера хьалеш Ӏома а дь, дог тийшаш лахар: «Нафтуся» — вайцигара а къоргалгӀоргда!». Цо хьийа къа зоьлл даймадац. Чирах яхача лоама кӀалхара Дивичински районе хьуьтадах тӀадулар Калапты яха хий. Дукха белгалонаш дарбан украински хеш эраш санна ар цун.

Дош хоадамболлаш къоестадар дуьна Калапты яхача хьоста чура ийца хий дахьнйтар хьалз Москве, курортологен физиотерапен Центральни Ӏилма-талламан институте. Уьш дениноша цигара жоп кхачнад: Чирах кхача лоаме кӀалхара дутдуьша хий — «Нафтуся» морг де. Калапторча хий клинически толламаш де доладелга могадац.

Хетаргаьа, Азербайджана курортаца тӀанхетаргаьа жамаргашка хур чу — шоргаша, дийнь лазар доьча наха дарба дергдолаш йола кхы цхьайта цаьа курорт а.

Михаил ГОЛУБЕВ.
(АПН).

ШИЙ БОЛХ ДУКХАБЕЗАШ ХИЛЧА

«Берашта шие хьэхам лелх», — дукхахоа хьаар Ӏийсайна цу тайпара къамаьлаш ший юртахошкара. Хьа а этта дукхьал хьа ца еше а бӀаргахьайна хьашар а хоттхьа хулар.

Дукхахоа дагадохар Ӏийсайна шийна дукхабезе а из болх бита а бита дӀаваха. Бакьда, уж уйлаш тӀехьашка теттар кхьираша: кино а, клуб а ца эшачар дуьцарьи ше да, хӀаьта юрта бахача нахьа фу бехи ба цар из дуьпарах? Балхара чубаьккхача, кӀалгбелча хича гӀорба юрта баха нах, къаьстта кагархой шоай сахукъалашка.

Кхы а чӀоагӀа бӀуббенна веллалора Ӏийса тӀаккха ший болх бе. «Лаьтта саташ хьа воалле а, вордингаша тӀа кхухьаш воалле а — Ӏайха дер нахал дикагӀа, наха дукхагӀа шайла хьабаргбелаш де» — уж уйлаш яр цу хана Ӏийсай дага хиннараш.

Халонаш бахха дӀаяттача дийнахь дела гучаьнар. Шаьра батъ пени дела тӀаддаш, сов бӀеха йолаш Ӏавожача бесса йийза экрана мара хӀана дацар клубе. Художественни самодеятельноста концерташ, сакъердаме сайренаш — уж хӀамаш зритейлашта хала а бӀаргадайна а дацар. Цергага болх юххье дениз вӀаштӀехьаккха безаш бар.

Юртарча кагийча нахага, мехкарашка клубе хьа а уллаш еру-лоашка дагъа лаца аьча хӀана хилацар. Дукха рьиза хиладар уж шига баххийта цар дай-наной а. Цхьаькха а кардӀийсайна халхеташ: клуба лейиш тӀа арахь а чухь а кулг хьа не кхоеч дла тайп-тайпара йолаш дар.

Массаза гулбир Ӏийсас клубе «автораш» дешаркхой а бокхагӀбола кагий нах а, массала дийцар цергара леваш тӀа автографаш да увттар.

— Сона футтаре е шо доалам, цох сона футтаре хилац воала, клуб са ма, — вай а на, шун а са а нехьа. Шоай сибат да оаш бӀехдер, клуба сибат дац, — салар цо парга. Цул тӀехьагӀа автографаш дӀаьллар, хӀаьта хьаллагӀа санна йолуш да кагадехар бехи а баьккхе лела юнера дӀавоаккхар моллатӀче а.

Цхьа бала-и дӀабаьичабар са, — дуьц Ӏийсас. — Бакъда, тхе бисар бокхагӀа бар. Миччa тайпара клубе нах дукхагӀа боагӀаргбола, карна шига сакъердама хетаргйолаш дела хӀама вӀаштӀехьдаккха дезар.

Цу тайпара хӀама клубе художественни самодеятельность вӀашагӀйоллилга дар. Цу гӀуллакха доккха новкъостал де йиш йолаш яр моттигера школа. Ерригга хьехархой коллектив, дикагӀйола дешархой карпагӀбаьхар Ӏийсас. Укха ха хаалехьа массеха хьехархой дешархой дӀахиелар художественни самодеятельноста, дӀайхелар репетициеш. ХьалхагӀча шийнахь дешо клубе из хинна шолл йоллийтар Ӏийсас, репетицеш ец ший актераша шайла хургйоаш, зале оттаде гӀандаш дӀаьлер, сцена а тоайир. Уроках йоаш мукъа бола ха клубе йоаккхар хьехархоша, тайп-тайпара номераш [illegible].

Деза цӀей долаш санна кийчлера актераш шоай эгара хьалхарча концерта. Хаддо зритейлаша цар хьекхаргдола концерт миштта тӀаэцаргда, тӀехьагӀа цар юха балха белаш болаш хургда — хургдац.

ТӀаьх аьмна нахех хьалйиналар клуб. Хьанна хоа уж фу дагаволаш баьхкаб. Клуба заведующе кхестаьлча «шиа копиг нах боаьхча» гӀуллакхах хоалча тӀехьагӀа бола дигахь баьхкаб е бокъонаца концертага хьажа дага ба. Из концерт чаккхаьнча гучадаьлар. Дукха хь лаьккхар зритейлашта тӀоарам детташ.

Хул тӀехьагӀа кхы склад тьеман сагӀ вацар Ӏийсайга. АргӀанарча концертагӀа сатувсаш хулар юртахой. Цо кхы а чӀоагӀагӀа болх бе ига дора клубе заведующега. Цхьадолa хӀама ший вӀаштӀехьа ца даьлча а кхтьашка халонаш кийсакйига кхета а дехи уж хьанг хьехар Ӏийса,» тӀаккха ю лаархӀар кхоечаш а дора. Эшшаш дела новкъостал дора дукха юртарча интеллигенцийа а. МоллагӀйола мероприятий кийчъеча хьехаре дакъа лоацар школа хьехархоша Фатимаси Мажмин ТочиевгӀар, Шестопалова Валентинас, Оксаненко Ольгас, Недомахкина Надиес, кхыча тайп-тайпарча тешеш донеш сейцар школа директора А. Нелоивсевен заучна В. Полюковская-еи.

Миштта оргальния, хоза тоаеннa дӀаяттар хьалха хӀаьалеэа а дага а-на йоаха дахьта клуб. «Из хилар клуба кулгалде ший балхах дог лазаш вола саг венадь, цун ка новкъостал вьетейлашта сарцагӀйола нах хиннадь.

«Ӏийса санна бола кулгалхой тха райне пел йолча клубашка баларе, культмассови болх чакхбаьккхара тхачул дикагӀа района ерригача республике а хургйийр», — боах МалгӀабека района культура отдела заведующе Эзелукова Клавдия Ивановнас.

...Тахан хьалйча санна, цӀена, кӀир тоха а хала, хиннача тера дац клуба чура сибат а. Шена а зал, ЙайхI йоагаш пиацх а, сага чура дог доагӀаргдолаш селла безаме, сапаргӀата а цу чу.

В. И. Ленина юбилейна лакъаболхаш шоай клубе чакхьякха даьхӀача мероприятех цхьайаш хьайовийт сона Ӏийсас. Ийа дуьца вӀалла а раьза ваи из. ХӀаьта ше дерхӀараш цо кхочашдергхилараха дог тийша араваш са цу (Ноккхача Ачалхе оале а) йоккхта йоацуча юртарча клубера.

И. МОСТОЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ХАЛКЪИЙ ДОТТАГӀАЛАИ ЦХЬАН ЛЕЛАДЕЧА ГӀУЛАКХАШТЕН БОЛЧА ПАЙДАНА

БЕРЛИН, 13 март. ТАСС корр. М. Никитченков хоам бу:

ДӀакъовлаенай дунен 65 мехка торгово-экономически организацегарчен фирмагарчен 10 эзар гаргга экспоненте дакъа лоацаш хиннача Дунен халкъашта юкъерча бӀаьстанарча Лейпцигски ярмарка йоалаӀраш.

Ярмарка шийлъоаница 600 эзар гаргга хьажа хиннав, цу даьлье 87 паччахьалкхенера 77 эзар иностранец а болаш. Ярмарка бесх баш дьакхача 10 дийнахьа социалистически, дегӀаукача, капиталистически мехкашкара цига дакъа лоацаш хиннараша къаьнара контакташ шерьяй, керда ераш дӀайоланьй.

Лейпцигски форуме дакъа лаьцарийн хьажа икарийн гӀала чӀоагӀа тӀаьсаш яр ярмарка дай тайп-тайпарчен дикачен промышленно-технически наделеша. ГДР экспонаташа къаьсга хьахьекхар халкъа бакхаш деррагача доакъоштка германски болхлой-ахархой паччахьалкхена карагӀдаьйнараш.

Дунен бӀаь соагӀаца мелкаца торговли лелаеча республика дунен халкъашта юкъерча арене йоакха авторитет хьаьккхай ший, цхьана леладеча гӀулакхашка тешаме партнер ше хиларах тарра.

Ярмарке ухарий безам чӀоагӀа тӀаэзар Советски Союза экспонаташа, къаьстта а электронийн электротехнически [illegible] легковой автомобилашта эшача оттхалашта обработка еча автоматически поточни лине, тахьал массагӀча «ТУ-144» яхача кердача пассажирски самолета модело, Красноярски ГЭС-а макете, дукхача кхыдараша.

ЦӀахо йодача хана вӀаши дукхагӀа товараш дӀа-эха доаттаде, шига мехка юкъе цхьана леладу торгово-экономически гӀулакхаш шерде лерхӀаш йолча кердача контрактанша кулгаш яздаьд ГДР-ан СССР-ан юкъе.

Лейпциге хьахьекхад промышленность, Ӏилма, техника дегӀаккхулача кхьача социалистически мехкашта а керла карагӀдийна хӀамаш.

Лейпцигски ярмарка цӀаьхха а хьахьекхар ший лоархӀам Малхбалехьен Малхбузенеи юкъерча торгови бувзамий йоккха центр, паргӀатачен цкьатаррарча бокъонех лелачен дунен торговле центр ше хиларах тарра.

Португальски колонизатораш юхабовла тугаш бац

ПАРИЖ, 13 март. (ТАСС). Африкерча шоай двалахьарча моттигашкарча къаман-мортамукъален бохама дукхалара карательни операцеш чӀоагӀъе дага ба португальски колонизатораш. Франс Пресса агентства корреспондента португальски стеланера беча хоамагӀа. Португале президента Америку Томаша, Лиссабона юххерча Кандасла Рейнья тӀеха базе ше къамаьл деш, из болаш «сихагӀа дӀабаккхара» тӀахьийхар. Цу гӀулакха, аьлар Томаша, Португале «германара ниэзац сихагӀа тоадаьэа дергдац».

Массехк шу да Португале, Анголе, Мозамбике, «Португальски Гвинее» колониальни тӀемаш лоаттала. Цига хьожаваь 150 эзар соагӀа [illegible] эскари. Уж тӀемаш леладара Ӏаьдалаша Ӏалламате дукха ахча дӀахец, хӀаьта из бахьан долаш алсамъювла беррагача мехко тӀема гӀулакхашка дӀаухийта средстваш. Кхыча мехкий кепайоаэено деча хоамегӀа, алхха дӀадахача шера алх бетта цу расходанга дӀаьаьцар цу шаьа ерригача бюджето дӀахийнача ассигнованеех 48 процент. ДӀадахача кӀирагӀа Португале Ӏаьдалаша указ арадаьккхар лаьтан тӀарча бӀуна тӀема техника эзара 2 миллиард эскудо хьожадара хьакъехьа.

Португальски эскаре тӀема гӀулакх деш йоакхха хьа кхаь шерагара дин шерага кхачачалца дӀахаьаф.

АГРЕССОРА ХӀАМАШ ЕТТ

Освобождение яхача кепайоазон агентства Къулбехьан Вьетнамера беча хоамах, моцк мукъабаккхара Халкъа тӀема лилий бӀухоша 22 февралегара дениз 28 февралага кхаччалца йолча хана Центральни Малбехьа яхача районе моастагӀчун 150 тӀема объекта тӀемаш дир. Уж тӀемаш дарах моастагӀчун 4200 салтеш эскари тӀера а ваьккхар, кара а воалаяр, царех США 1900 тӀема гӀулакхера саг а волаш. 80 автомашина йохаьй, чуйта а лаьтта йоаль а 38 самолет а, дукха герз тӀема кхоачалн каракхдьчаб.

12 марта. (ТАСС).

ПЕКИН БОННАГАХЬА ТЕӀ

ЛОНДОН, 13 март. (ТАСС). ФРГ-и Китайи «шоайла гарга гӀерт дипломатически планах, яхаш язду «Ивнинг стандард» яхача лондонски сайркийнарча газета. ФРГ-ел пекински кулгалдоашта юкъера гӀулакхаш доашхаш.

Боннерча информационни гӀоаранта хетачох, яхаш белгалдоах газета, «Малхбузен Германи Китайцера ший гӀулакхаш хьалда вӀаштӀехьдаха лердӀаш я. Экономически экспертаца шоай вагӀорахьара бозх, из гӀа банкхаца баргбоацаш ба, хӀана аьлча Малхбузен Германи Японии Гонконги дӀаьалинача тӀехьагӀа эттара а лоархӀаме йола торговн партнер я. Масала, хӀара шера Китае йода Малхбузен Германе экспорт 200 миллион доллар да».

Газета яхачах. ФРГ кхьча мехкашкарча гӀулакхий министра Брандта дукхдаш а дӀахайтад Пекинага «шаккхе а моцх политически гаргабахар хьаштдолаш хилар».

ПАРИЖЕ ХИННА ЙОККХА ДЕМОНСТРАЦИ

[illegible] 13 март. ТАСС корр. Р. Серебрянникова хьахойт. ТӀаьхьина хьалийнаьар селлан нахах Республика майда. Мехка эттара а йоккхагӀа йола профсоюзни объединенеш — Къахьегама ерригӀюкъара конфедераци, Къахьегама французски демократически конфедераци, «Форс увонер», просвещенеи болхлой къанан федераци кхайка укхаа баькхабар «йоккхача Парижа» итташ эзараш бола къахьегамхой. Шоашта социальни карагӀдаьннарашн профсоюзни бокъонаш лоараре демонстраци йир цар.

1968 шера майн ноарн беттанна ерригъюкъара забастовка хиннача тӀехьагӀа из санна ше хоадалхташи дукха нах юкъе болаш йола французски болхлой класса демонстраци ейнанц Парижа.

Дукха эзараш нах юкъе бола демонстраци барт болаш дика вӀаштӀехьъяьннен чакхъяьлар французски болхлой классо кертера хьадехараш — биэза вахара бораш лоаттабари алани лакхдари тӀадолча лозунгаша.

Кхаь сахьата соагӀа хилар кукхха эзараш нах юкъе бола Республика майданера, Бастиле майданга кхаччалца хинна демонстраци. ВКТ активисташа дика порядок оттаьяр. Цхьаккха а инциденташ хилацар.

Самардийнахьа хиннача демонстраце хьахьекхар шоай вахара бокъонаш профсоюзни карагӀдаьннараши лорадде къахьегамхой кийча хилар.

Танзания. Сурта тӀа — Африка эгара лакхагӀча лоама — Килиманджаро (5.895 метр) лоа тӀаудла буль. Цу лоама юкъе ула город Моши — мехка курортни центр.

С. Кулиш сурт.
ТАСС фотохроника.

ГРОЗНЕНЦАШТА СОВГӀАТА

Дукха ха йоалаш Грозне, Чернышевски цӀерагӀча улицагӀа № 78 йолча цӀагӀа хьайийллай кхалнаьха специализировани керда парикмахерски. Хоза кийчъяьча залашка хӀанзара мебель лаьтт, кӀаьда креслаш, шоаа дӀоахалла хьалтеха киэгаш.

Корта хьоаэабе, тайп-тайпара басараш де, прическаш е, маникюр е йиш я цу парикмахерске. Уж балхаш деш 26 саг ва.

* * *

Победа цӀерагӀча проспекта № 1 йолча цӀагӀа керда домовой кухни хьайийллай. Укхаза хӀама даа, цӀа ю чухахьа, шоашта хийнача блюдаца заказ де йиш я хӀаране.

ХАОТТАМ

Тахан а дӀахоруш шин дийнахьа а республике гӀалаеи Грозне кхаьлла, юкъ-юкъе екхан а хулаш. Доалама йоачан а йоалаш, цхьацхьайолча моттигашка дехк а доаллаш за хургья. ЛаьгӀа мух хьекхаргба. Фетара темпертура буьйсанна республике гӀалагӀа 1—6, Грозне — 2—4 градус шелал, дийнахьа республике гӀалагӀа 4—9, Грозне 3—5 градус йовхал болаш хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ХӀама ха ловраштa

ФОРДА ЧУРА МИНЕРАЛАШ

Ӏилма баьгадь хьйъякхад, лаьттан тӀа мел йола элементаш форде хий йоалаш хилар. Цхьабеггада, гучаьлнача элементашта юкъе эттара дукхагӀа я хлор, натрий, магний, сера. Кислородаца, кальцица, калица цхьана форда хий йоалача ерригача минеральни веществах 99 процент дӀалоаш цар.

БӀАРГА ЦА ГУШ БОАХА ГО

ХӀара шера вай планета тӀехьа тӀа 520 эзар кубически километр йоачан Ӏотӏаеьлх. Ерригга а дӀалаьрхӀана шера лаьттан гӀолан тӀарен дуьнен оккеанаш чуран Ӏенарца гӀоттe дӀайодар а юаш массан гӀулал я.

ӀотӀаеаць йоачан бӀаргагу шина, хӀаьта Ӏенарца гӀоттча дӀаухе тӀунал — гац. ХӀаьта а чӀоагӀа тамашийна хӀама да из дӀакхар, къаьстта а йохьал хатта, хьасача, ах хьассача хоаамишка. Масала, Кара-Богаз-Гол яхача кӀезига хий чудолчаш шерашан залива чура хи бодаш аккан цхьан бетта хи тӀара Ӏе гӀоттар бетан денизи 300 миллиметр лакхургбар, нагахьа санна эцару вай Каспийски форде чура юха Ӏота ца доттане.

СТРАУС — БОРА Ӏу

Страус-бож Ӏуй Ӏомаеш фермаш я Африке. ЛаьрхӀа Ӏомайначе оалхамараше бӀарг тӀара ца боекхаш хорадд шовах тайна дитта Ӏувааш. Дахьгара дӀахеккьа цхьаькка саг эша юкъ вутац цай. Нагахьа санна Ӏенна а ца Ӏоа хьайбай Ӏулаашта моллагӀа кхы саг гарта гӀерта, тӀехьаса ца [illegible] цуна Ӏевша мая страус из юхалаллаца йолча хана. Нагахьа санна эшаш моттиг хилча, цо мукъа [illegible] бола хӀома чӀоагӀа хӀоараш.

ӀАМ — ШАЬКЪАЛОАТТОР

Ший тайпара, шаьтьа чудолаш Ӏам ба Алжире. Сиди-Бель-Аббес яхача гӀоренгта юкъе ба из. Цу чура хьаал дукха шаькъа мичара уа? Гулаих миштад альча, цу Ӏам чу ши тоатоаг дода, цхьан цхьамицара хий дешка тухаш доаккхаш де, хӀаьта торфа Ӏамашка гӀолла чаих а дешна доагӀача вокхан чура хий шаькъа бӀарий хила тара йола дукха веществаш йоалкхаш да. Цу тоатоашкара хиш Ӏам чу вӀашагӀа а вйэ, хада а метаргделаш доле цӀена шаькъа хуг. Цхьабеггада шаькъа Ӏам чу хьажара-м бац.

«НЕРАМА» ГАБМАШ

Къулбехьан Американерча Пеномски перонийна кулаш лахка гаьнаш я тамашийна, нерага дийлача кӀерамаш дагадоайташ бола сом летеш. Бегга а боаг из кӀерам санна, кӀур ца бем, цхьатарра сердал телеш. Цига бахача наха шаьута цӀегӀа сердалена доагаду уж. Гаьн тӀа хулача кӀерамех 60 процент хьоагал йоаллаш хиннай.

КЕРДА СЕДКЪА

Ронера тӀа оттаваьа керда гӀа тайпара йолча телескопа керда седкъа кораба Скорпиона созвездене юкъера. Английски астрономаш хетачоа, керда седкъа къакилна дукха ха ю. Седкъан температура — 150 миллион градус — кӀанзалда хьа вӀаше, сигалерча седкъий ерриняча температура лакхагӀа.

КОМСИЙ ГАЙРЕ

Карадарьерча Анм яхача (Узбекистан) шера гӀайрено хӀара шера 10 эзар гонм комсий тергья — мишта да специалисташ лаьрхӀар. Е миц а, е кхоатта а, е къиматтел дац а аммски тӀоашта юкъе селла хоцалуш хинница. ХӀаьта комсий гӀоамашта могаш хиннар из моттиг. Дуккца гоаамаш дола дигаьаьга салас кӀоаргга лаьттан чуул. Анм шин эзар гектар соагӀа я тӀа бола моттиг къаьстта комсаш кхио совхоз йилла лаьрхӀад укхаза.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгӀа, хьажа

РАДИО
16 март.

7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Хоамаш. 7.40 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.23 — Передачай програма. 8.30 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 8.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 8.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — «ВӀашагӀакхетар» яхача Воскресенски книжка тӀера хӀахоолар (нохчий меттала). 15.30 — «Къона тӀекъе» (эрсий меттала). 15.45 — «Вай индустриальни цокх» (гӀалгӀай меттала). 16.00 — «Сона дукхабезача мехке» (эрсий меттала). 16.20 — «Шоана дукхаеза эшарш». 17.00 — «ПоэгӀа са долашехк Кожевникова инсценированни дуьйцар. (эрсий меттала). 17.30 — «Къонахь» (эрсий меттала). 18.00 — «Юртарча маьрьтанна гӀуллакх» (нохчий меттала). 18.30 — «Эскаре болчарна дола» концерт. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — «ХӀанааарча хахара саг» Кагирхой програма. 18.55 — Киножурнал. 19.15 — «Вахара дар». Поэт Осинея Хьамзат (гӀалгӀай меттала, эрсий меттала доаккх). 19.30 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.45 — Йоалл. берашн. 19.55 — Музыкальни перерыв. 20.00 — Шайба ловзаеча хоккейх йола дунен чемпионат. Советски Союз — Америке ВӀашагӀкхийтта Штаташ. Швецера передача. 22.15 — Передачай програма. 22.20 — Музыкальни справочни бюро. 23.15 — Яйтача атлетикех йола дунен халкъашта юкъера ехь. Ленина цӀерагӀча Центральни стадиона спорта Дворецера передача.

РАДИО
16 март

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Передачай программан музыкальни антракти. 7.40 — Москва. 8.15 — «Ленинан никъ» газета обзор. 8.25 — Керда хоамаш (нохчи меттала). 8.35 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 8.45 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 15.30 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала). 16.00 — Москва. 16.30 — «Литература Нохч-ГӀалгӀайче» яха радиовыпуск. (эрсий меттала). 17.00 — ДоттагӀалли концерт. 17.20 — «Вешш тешам» яха депутаташа оттаенча кандидатах, ПТК инженерах Сельмовех йола очерк (нохчий меттала). 17.30 — Музыкальни антракт. 18.00 — «Къонахь» (гӀалгӀай меттала). 18.30 — Хормадной эшарий йола концерт. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15.55 — Передачай програма. 16.00 — «Зорька» (гӀалгӀай меттала эрсий меттала доаккх). 16.25 — Берашта «Гоацелуты мехка нарко» телевизионни спектакль. 17.30 — Йоазонхой нун турпалаша. Айдамирова творчество (нохчий меттала, эрсий меттала доаккх). 18.00 — Хоккейх шайба ловзаеш дунен чемпионат. Советски Союз — Швейцари. Швейцарера передача. (ЦТ). 20.15 — «БархӀ дий». Дунен халкъашта юкъера програма. (ЦТ). 21.00 — Телевизионни вердалкхой спецвыпуск. 21.15 — ВелгӀабьинача музыкантий вахар. Композитор Георгий Свиридов.

ХОАМ
Рыбной [illegible] республиканско управление
ХОАМ БУ.
1969 шера 16 марта **ДОХКАР-ЭЦАР ДУ ЙОККХА БАЗАР БОЛХ БЕШ ХУРГ ЦА ХИЛАРАХ.**

РЕДАКЦИ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-90; редактора зам. — 3-30-11; [illegible] секретара — 3-34-39; партийни вахарех, культурах, промышленностех отделий — 3-43-30; юрта боахамех кисьмойи отделий — 3-42-29.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-90; зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-39; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-29.
«Грозненский рабочий» издательстви типография. Революцие проспект. 7/84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.
СФ05056. Заказ № 1233.